

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

В.о. Завідувача кафедри

_____ Р. О.Максимович

« ____ » _____ 2023р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Тема: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ
ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЙОГО ДОТРИМАННЯ

Виконавець: Дінжос Ірина Валеріївна

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Замула Аліна Юріївна

Нормоконтролер: викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОЗНАКИ ВИЗНАЧЕННЯ “ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ” ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В СВІТІ	6
1.1. Поняття “ядерна зброя”, її створення та наслідки.....	6
1.2. Особливості ядерного озброєння країн: причини, безпека та стримування.....	10
1.3. Характеристика держав, які володіють ядерною зброєю.....	19
1.3.1. Країни які мають офіційний статус ядерної держави.....	19
1.3.2. Держави, які на шляху до того, щоб стати ядерними державами.....	24
1.3.3. Країни, які прагнуть стати ядерними державами.....	28
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОЗЗБРОЄННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	32
2.1. Концепція роззброєння у міжнародному праві.....	32
2.2. Питання контролю над нерозповсюдженням ядерної зброї.....	38
2.3. Історія становлення спроб роззброєння у міжнародному праві.....	40
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЯДЕРНОГО РОЗЗБРОЄННЯ	50
3.1. Міжнародні договори у сфері нерозповсюдження ядерної зброї...50	
3.2. Інституційні механізми щодо контролю над нерозповсюдженням ядерної зброї.....	58
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Розповсюдження ядерної зброї визнано однією з найсерйозніших глобальних загроз міжнародному миру та безпеці. Оскільки глобальні проблеми вимагають глобальних рішень, для боротьби з цією загрозою було встановлено міжнародний режим нерозповсюдження. Цей режим, який було встановлено насамперед для запобігання розповсюдженню ядерної зброї в міжнародній системі, а також для створення світового порядку, вільного від ядерної зброї, є одним із найповніших режимів безпеки в сучасному світі.

Враховуючи, що міжнародні зусилля щодо запобігання поширенню ядерної зброї перетворилися на міжнародний режим із набранням чинності Договором про нерозповсюдження ядерної зброї, який був наріжним каменем режиму, у 1970 році, можна сказати, що режим нерозповсюдження ядерної зброї діє вже понад півстоліття.

Ядерна зброя представляє унікальну загрозу існуванню людства, але при цьому міжнародно-правовий режим ядерного нерозповсюдження і роззброєння переживає небувалу кризу довіри. Північна Корея *de facto* вийшла з Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, а Індія, Ізраїль і Пакистан ніколи не були його учасниками. Існують щонайменше серйозні питання щодо змісту мирної ядерної програми Ірану. Повсюдне зростання тероризму у поєднанні із загрозою придбання ядерної зброї терористами значно посилює небезпеку її застосування. Нерозповсюдження ядерної зброї та ядерне роззброєння нерозривно пов'язані одне з одним і для досягнення прогресу на одному фронті необхідно забезпечити просування і на іншому. Обидва ці завдання варто вирішувати комплексно та з належною оперативністю. Зазначене загострює проблему організації і здійснення контролю за знищенням і нерозповсюдженням ядерної зброї на підставі норм міжнародного права.

Значна частина наукових досліджень в означеній сфері присвячена не стільки правовим, скільки політичним, воєнним і технічним аспектам. Подібний аналіз важливий, але не є достатнім. До відносно невеликої когорти вчених і юристів-практиків, які вивчали проблематику нерозповсюдження і знищення ядерної зброї та контролю над ядерним роззброєнням у вимірі міжнародного права, слід віднести таких авторів: Роберта Арнольд, Ноель Кеніве, Огуз Шафак: Айше Нур Тутунжу. У той же час у доктрині міжнародного права спостерігається брак нових пошуків у даній царині, які б відображали оцінку сучасних кризових тенденцій у контексті існуючого договірної режиму нерозповсюдження та скорочення ядерних озброєнь.

Метою даної кваліфікаційної роботи є система правових норм, угод, договорів, принципів та механізмів, які регулюють нерозповсюдження ядерної зброї та забезпечують його дотримання країнами у міжнародноу співтоваристві.

Завданнями для досягнення поставленої мети є:

- дослідити поняття “ядерна зброя”, її створення та наслідки;
- проаналізувати особливості ядерного озброєння країн: причини, безпека та стримування;
- визначити характеристику держав, які володіють ядерною зброєю;
- охарактеризувати концепцію роззброєння у міжнародному праві;
- дослідити питання контролю над нерозповсюдженням ядерної зброї;
- проаналізувати історію становлення спроб роззброєння у міжнародному праві;
- дослідити міжнародні договори у сфері нерозповсюдження ядерної зброї.

Об’єктом роботи є міжнародно-правові відносини, що регулюють режим нерозповсюдження ядерної зброї, як фактор запобігання озброєнню.

Предметом дослідження є міжнародно-правовий режим нерозповсюдження ядерної зброї та правові проблеми його дотримання.

В ході кваліфікаційного дослідження були використані такі **методи** наукового пізнання, як вивчення теоретичної та історичної бази досліджуваної теми, збір і аналіз емпіричних даних. Також використовується комплекс загальнонаукових методів: аналіз і синтез (визначення основних понять дослідження), діалектика (встановлення передумов для використання ядерної зброї), порівняння (для вивчення ядерного потенціалу різних зарубіжних країн) та загальні методи (робити висновки).

Апробація результатів дослідження: теза на тему “Проблеми дотримання міжнародно-правового режиму нерозповсюдження ядерної зброї в контексті сучасних міжнародних відносин” представлена на XXIII Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки» та теза на тему: “Виклики та перспективи міжнародного права в контексті дотримання режиму нерозповсюдження ядерної зброї в умовах глобалізаційних процесів” представлена на XVI Міжнародній науково-технічній конференції «ABIA-2023».

Структура та обсяг дипломної роботи. Структура дипломної роботи зумовлена предметом, метою та завданнями дослідження. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, якими охоплюються вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел (63 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи 71 сторінка, у тому числі список використаних джерел - 5 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОЗНАКИ ВИЗНАЧЕННЯ “ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ” ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В СВІТІ

1.1. Поняття “ядерна зброя”, її створення та наслідки.

Перш ніж пояснювати ядерну зброю, доцільно було б торкнутися змісту та наслідків зброї масового знищення. Відповідно до цього, концепція, яка вперше була використана архієпископом Англії в 1937 році і пізніше висунута президентом Сполучених Штатів Америки (США) Труменом в 1945 році, також була використана в резолюції 1 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (ООН) про атомну енергію в 1946 році [15, с. 95]. Зброя масового знищення є потужною зброєю, яка може виявити результати, які можуть виникнути в результаті багаторазового використання звичайної зброї за набагато коротший час. Навіть якщо його застосувати один раз, він може спричинити загибель мільйонів людей, і в той же час він може проявляти свою негативну дію протягом багатьох років [44, с. 17].

Зброя масового знищення - це хімічна, біологічна та ядерна зброя. Руйнівна сила зброї масового ураження значно вища за звичайну зброю. Зброя масового знищення має високу вибухову потужність і тривалий ефект [46, с.18]. Хоча вона не була такою передовою, як сьогодні, вона багато разів використовувалася в історичній сцені. Цю неядерну зброю масового знищення використовували асирійці. Асирійці використовували рослину, відому як райграс, щоб отруїти ворога, кидаючи її у ворожі колодязі. Паросток жита – отруйна рослина, яка викликає у людей сильні опіки рук і ніг, а також призводить до божевілля і навіть смерті. Китайці використовували пари миш'яку, щоб отруїти своїх ворогів. Ця зброя, яка збереглася до наших днів, фактично використовувалася за допомогою рослин у минулі роки [38, с. 33]. Загальне занепокоєння міжнародної спільноти полягає в тому, що ця зброя поширюється все більше і більше з кожним днем. Хоча використання зброї масового знищення є дивним на міжнародній арені,

і намагаються вжити багатьох запобіжних заходів, існування цієї зброї з кожним днем стає все більш очевидним.

Дія зброї масового знищення не може бути обмежена часом і місцем, і її дія може тривати навіть після закінчення війни. Вона не тільки впливає на сторону, яка використовується проти неї, але також може показати свою силу проти сторони, яка її використовує. Видається неможливим провести повне розмежування між цілями. У разі використання цієї зброї можуть постраждати не лише військові у регіоні, а й мирне населення. З цієї причини вона також є порушенням законів війни [38, с. 34].

Державам непросто мати біологічну, хімічну та ядерну зброю одночасно. Проте з наслідками холодної війни деякі держави мали цю зброю. У цьому випадку відбулося групування на міжнародній арені. Причина такого угруповання полягає в тому, що хоча деякі держави мають таку зброю, інші – ні.

Серед причин наявності у держав зброї масового знищення провідну роль відіграють проблеми безпеки. Однак ця ефективна зброя не тільки усуває проблеми безпеки, але й додає нові до існуючих. Було б доцільно звернутися до роботи ООН, щоб зрозуміти ефект від застосування зброї масового знищення. Згідно з дослідженнями, дія зброї масового ураження, запущеної стратегічним бомбардувальником, може вбити 90% населення на відстані до трьохсот кілометрів, якщо буде використана ядерна бомба потужністю одна мегатонна. 15-тонна хімічна зброя — може вбити 50 відсотків населення на території 60 км. Застосування 10-тонної біологічної зброї вбиває 25% населення і робить 50% хворими в районі 100 тис. км. [46, с. 20]

Ядерна зброя черпає свою енергію з ядерних реакцій атомних ядер, таких як поділ і термоядерний синтез, які викликають вибух у результаті вихлопу енергії. Усі види зброї, яка має такі ефекти, як тепло, випромінювання та тиск, які впливають на значну частину землі за дуже короткий час, окрім функції вибуху, і чий ефекти тривають роками, зазвичай

називають "ядерною зброєю". Метою цієї зброї є завдати великої шкоди цілі за короткий час шляхом вивільнення енергії, яка виникає через створення ланцюга, який не контролюється на кожному етапі, як на атомних електростанціях. Ядерні бомби, які виділяють енергію в результаті поділу, часто називають атомними бомбами. Бомби, які виділяють енергію в результаті термоядерного синтезу, називаються водневими і нейтронними.

Ядерна зброя стала найважливішою концепцією, яка використовувалася разом із концепцією роззброєння після Другої світової війни. Те, що ядерна зброя становить небезпеку для людства, показали атомні бомби, скинуті на Японію в 1945 році, в результаті яких загинули сотні тисяч і були покалічені мільйони людей. Якщо припустити, що ядерна зброя використовується сьогодні, ефект буде значно іншим, ніж ядерна зброя, скинута на Японію. Найбільшою причиною такої різниці є потужність і вплив нововиробленої зброї. Коли ми дивимося на минуле, шкода, завдана людству, виявила концепцію найнебезпечнішої зброї для цієї зброї. Цей тип зброї, який описує небезпеку в її найширшому вимірі, має силу повністю знищити все живе і неживе за короткий час, і навіть якщо минуло багато років після використання зброї, його дія продовжує негативно впливати [15, с. 98].

Ядерну зброю отримують шляхом створення великої кількості ядерної енергії за короткий час. Під час виробництва цієї зброї кількість енергії на атом дуже велика. Ядерний елемент, який використовується як паливо для бомби, містить мільярди атомів. Якщо ми подивимося на час ефекту, який визначає руйнівність зброї; Час попадання найважчої звичайної зброї становить $1/100$ с, тоді як час попадання найменшої атомної бомби становить $7/10$ секунд. Воднева бомба має час дії 5 секунд.

Ядерна зброя спричиняє руйнування та загибель мільйонів людей у регіоні, де вона використовується. У той же час вона має довгострокову дію завдяки радіації, яку випромінює в навколишнє середовище. Це знижує родючість ґрунтів регіону, вплив тепла та світла спричиняє сліпоту, опіки, а

через роки проявляється дія радіації, що викликає спадкові розлади у наступних поколіннях.

Ядерна зброя має довготерміновий і короткостроковий вплив, і коли ці ефекти спостерігаються, використання цієї зброї виявило 85% від загального впливу. Наприклад, якщо ці ефекти обчислити пропорційно, було встановлено, що вплив на навколишнє середовище в результаті раптового поширення ядерної радіації становить близько п'яти відсотків, вплив тепла та світла становить приблизно тридцять п'ять відсотків, а ефект тиску становить близько сорока п'яти відсотків. Окрім миттєвих наслідків, довготривалі пошкодження цієї зброї, які спричиняють тривалий неефективний вплив на територію регіону, складають 15% загальної шкоди ядерної зброї [4, с. 18].

Деструктивність, спричинена ядерною зброєю, є набагато більшою, ніж звичайна зброя, і було б доцільно вивчити матеріали поділу та термоядерного синтезу більш детально, щоб краще це проаналізувати. Ядра менших елементів зливаються разом, утворюючи більші елементи, оскільки водень і гелій, утворені під час Великого вибуху, спалюються всередині зірок через ядерний процес, який називається синтезом [1, с. 28].

Виготовлення ядерної бомби можливо за допомогою збагачення урану, і існує три види методів збагачення. Використовуючи будь-який із цих методів збагачення, частка U-235 може бути вищою, ніж частка U-238. Першим із методів збагачення зарахували газову дифузію. Хоча особливість, яка відрізняє газодифузію від інших, — це швидкість, її вартість дуже висока. Уран зустрічається в природі як метал і перетворюється на газ UF₆. Тільки 0,71% урану, знайденого в природі, складається з U-235, а решта - U-238, який є неподільним ізотопом. Тому компонент 235 у природному урані повинен бути збагачений на рівні 90%, якщо потрібно створити ядерну бомбу [4, с. 19-22].

Уран перетворюється на газ UF₆ і поміщається в одну з двох камер контейнера з пористою мембраною між ними. Користуючись тим, що U-235 легший за U-238 і, відповідно, більш швидким рухом молекул U-235 при

даній температурі, молекули U-235 накопичуються більш щільно з другої камери. Інший метод заснований на різній реакції ізотопів урану на однакові лазерні імпульси. Це більш складний і трудомісткий спосіб. Відповідно до третього методу, ізотопи урану поділяють за допомогою магнітного поля. Перш за все, ізотопи урану спочатку іонізуються, щоб вони могли залишатися під впливом магнітного поля, а потім їх можна зібрати за допомогою пластин, які розміщуються відповідно до напрямків їх відхилення, використовуючи різні кути відхилення через їх різні маси. Остаточний випадок розкладання урану відбувається протягом тривалого періоду часу, хоча його вартість низька [4, с. 24].

Найважливішим елементом для створення ядерної зброї є постачання розщеплюваного матеріалу (U-235 або Pu-239), який називають критичною масою. Тоді як згадана критична маса виражається як 15 кг для U-235, вона виражається як 5 кг для Pu-239.

Перетворення речовини на зброю – складний процес. Зокрема, ракетні боеголовки є дорогим і важким процесом через високі технології. Ризик нещасного випадку також дуже високий під час розміщення головки ядерної зброї.

1.2. Особливості ядерного озброєння країн: причини, безпека та стримування.

Протягом всієї історії людства у війнах використовувалися різні інструменти та обладнання для знищення ворожих сил. Однак жодна зброя та жодна розробка не були такими вражаючими та ефективними, як те, що сталося в ядерній сфері.

Розробки в ядерній галузі виявили ядерне озброєння. Найбільшою дискусією щодо ядерного озброєння було швидке розповсюдження ядерної зброї. Хоча ядерна зброя була одним із центрів міжнародної політики після Другої світової війни, ця дискусія почалася одночасно з дослідженнями ядерної зброї. Так само питання про те, який вплив має ядерна зброя на якість

міжнародних відносин відразу після війни в США і що станеться, якщо інші держави отримають ядерну зброю і ракети-носії, були одними з найбільш затребуваних питань на стратегічному рівні [44, с. 42].

Від історії до сьогодення дослідження у військовій сфері збільшувалися щодо розвитку технологій, а ядерна зброя замінила мільйони солдатів на полі бою. Зменшення кількості солдатів до мінімуму може наштовхнути на думки, що це призводить до меншої кількості втрат. Однак якщо у війнах використовувати зброю з максимальною вбивчою здатністю, втрати людей будуть більшими. Такі методи показують, що світ рухається до більшої небезпеки в міжнародних відносинах. Постійні регіональні ризики війни та терористичні інциденти все частіше призводять до ядерного озброєння. Тому що в класичних війнах поразка армії держави означає, що ця держава зазнала поразки у війні. Але в майбутніх війнах мова йде про знищення не тільки воюючої держави, але й усього світу. Сила ядерної зброї - це зброя, яка може знищити все живе і неживе в світі.

З 1945 року світ зіткнувся з ядерною зброєю, яка хвилює все людство і через яку країни не можуть повністю забезпечити свою безпеку. З 1945 року багато держав вступили в гонку ядерних озброєнь з метою створення сильної військової структури. У той час як ядерна зброя, вироблена Сполученими Штатами, заклала основу для гонки озброєнь, деякі важливі загрози, які не могли передбачити всі держави, що беруть участь у цій гонці, почали виникати одразу після холодної війни.

Зі зростанням технічного прогресу в США і СРСР почали виробляти більш потужну і вбивчу ядерну зброю. І тому британський лідер Вінстон Черчилль використав фразу «баланс терору», щоб описати нову структуру влади, ядерну зброю. Баланс терору, навпаки, виражає взаємне знищення у разі можливої війни між державами, що володіють ядерною зброєю. Взаємне знищення може призвести до зниження ймовірності ефективного застосування ядерної зброї. Оскільки кубинська криза 1962 року була попередженням у плані демонстрації того, що сторони граються з вогнем.

Перш ніж говорити про причини ядерного озброєння держав, доцільно було б зупинитися на факторах формування цих причин. Перший з них – фактор страху. Важливість процесу ядерного озброєння для зменшення страху, а також занепокоєння, викликаного вступом держав у стан війни з країною, яка має ядерну зброю. Іншим важливим елементом є «елемент перемоги», який виграють держави. Елемент перемоги означає, що держави можуть досягти бажаної влади чи престижу проти інших держав, використовуючи ядерну зброю [46, с. 65-66].

Причини того, що держави мають зброю масового знищення, особливо ядерну зброю, у гонці озброєнь це показати відмінність між країнами. Держави, які мають бажання придбати таку зброю, яка може вплинути на світ, пояснюють цю ситуацію багатьма причинами. Насправді було б доцільно продемонструвати на основі минулого досвіду, що ця зброя становить загрозу для майбутнього світу і що ця зброя може призвести до катастрофи в неправильних руках, незалежно від причини. Навіть найменший крок до роззброєння надзвичайно важливий для досягнення більш мирного майбутнього.

Зусилля держав отримати ядерну зброю пов'язане з багатьма причинами. Наприклад, якщо виходити з думки деяких представників реалістів, держави хотіли отримати ядерну зброю, щоб утримати світову владу в своїх руках. Вони хотіли отримати ядерну зброю, щоб захистити свою країну від будь-якої загрози, яка може надходити з боку інших націй, і вірячи у світову владу.

Територіально загрозливі населені держави або держави, багаті підземними ресурсами, намагаються придбати ядерну зброю, щоб створити враження, що вони здатні створити неприйнятний ризик або стримати загрози існуванню своїх країн. Особливо це стосується держав, сусіди яких мають ядерну зброю. На думку мислителів-реалістів прикладом таких країн є Пакистан та Ізраїль [44, с. 12-13].

Ядерна зброя належить до інших факторів, яких країни намагаються досягти з точки зору військових і стратегічних інтересів. Ядерна зброя, яка розглядається як військова сила, становить загрозу для країн, які вважаються ворогами, і в цьому випадку вони ще більше збільшують виробництво зброї. Наприклад, США і СРСР назвали таку небезпечну зброю військовою силою, і обидві країни вступили в гонку за розробку своєї зброї.

Ядерна зброя підриває міжнародну безпеку, і, отже, можливість використання ядерної зброї державами, які володіють нею, або потрапляння її до рук терористів, саме по собі становить ризик. Причина, чому держава хоче виробляти ядерну зброю, полягає в її страху перед іншою державою. Швидкі дії США в Німеччині щодо виробництва ядерної зброї, проблеми Ізраїлю з його сусідами та проблема Кашміру між Пакистаном та Індією змусили ці країни озброїтися [21].

Однією з причин наявності ядерної зброї є те, що держава у світі хоче створити сильну державну структуру, дотримуючись імперіалістичної політики щодо іншої держави. Країни роблять багато інвестицій у свої армії та технології зброї, щоб продемонструвати свою силу у військовій сфері та зберегти свої інтереси. Через прискорення інвестицій у озброєння та припущення, що озброєння створює стримуючий ефект, багато країн були втягнуті в гонку озброєнь, ніби доводячи свою силу на військовій арені. Країни спочатку здійснюють діяльність, щоб визначити, звідки виходить можлива загроза, і основна мета виявлення цієї загрози базується на факті визначення «ворога», що фактично є вимогою до озброєння. Ще однією причиною, яка спонукає країни виробляти ядерну зброю, є їхнє геополітичне положення. Вони займають важливу посаду, щоб стати сильнішою державою в регіоні, в якому вони перебувають, а також проводять дослідження, щоб спрямувати політичні та економічні відносини в тому ж регіоні.

Після холодної війни утворився вакуум влади, тому що США та СРСР втратили владу над державами, які перебували під їхнім впливом відповідно до їхніх політичних інтересів. З огляду на цю прогалину країни звернулися до

ядерної зброї, щоб захистити свою безпеку та реалізувати свою експансіоністську політику. Світ зіткнувся з загрозою озброєння після використання ядерної зброї. З цих причин активізувалися дискусії щодо розповсюдження ядерної зброї та активізувалися зусилля щодо його запобігання. Технологічний розвиток збільшив виробництво ядерної зброї, і це полегшило її створення. Таким чином, вимоги держав у процесі озброєння зросли ще більше [46, с. 69-72]. Згідно зі звітом Стокгольмського інституту міжнародних мирних договорів у Швеції у 2016 році, озброєння зросло до рівня років холодної війни. Згідно з цим звітом, було зазначено, що експорт зброї зріс на 8,4 відсотка між 2012 і 2016 роками. У звіті продажі зброї зросли на 33% у США, 23% у Росії, 6,2% у Китаї, 6% у Франції, 5,6% у Німеччині та 4,6% у Великобританії. Індія займає перше місце в списку країн, які купують найбільше зброї – 13% [52].

Об'єднання держав і припинення ядерного озброєння дасть здорові результати для всіх держав [1, с. 243]. Для цього держави можуть спробувати вирішити свої проблеми в міжнародних відносинах шляхом пошуку різних альтернатив. Держави можуть знайти рішення за допомогою дипломатії, щоб запобігти розповсюдженню ядерної зброї. Якщо ці рішення мають ознаку, яка стосується певного питання міжнародних відносин, то міжнародний режим може бути згаданий щодо цього питання. Одним із найдосконаліших міжнародних режимів є режим нерозповсюдження [59, с. 46-47].

Внаслідок анархічної структури міжнародної системи найважливішою метою держав є продовження свого існування. Це досягається завдяки міцній державній структурі. Для сильної державної структури вона має бути розвиненою у військовому, політичному та економічному планах. Страх перед державою під домінуванням інших держав керує політикою безпеки держав. Держави надають значення ядерному озброєнню як способу подолання цього занепокоєння та прагнуть стати сильнішими у військовому плані. Держави повинні постійно збільшувати свої військові запаси, щоб не бути окупованими іншою державою або діяти згідно з їхніми бажаннями. У

такій ситуації виникає дилема безпеки. Відповідно до дилеми безпеки, діяльність будь-якої держави щодо забезпечення власної безпеки ставить під загрозу безпеку її поточних або потенційних ворогів. Абсолютна безпека держави означає абсолютну незахищеність інших держав, і ця ситуація спонукає інші держави озброюватися або поводитися іншим чином [24, с. 76]. Незалежно від цілей держав, озброєння має місце, коли їхня безпека стоїть під питанням [46, с. 36-37].

Після 1945 р. безпека під час боротьби у формі конфлікту між західним і східним блоками на чолі зі США та СРСР визначалася в основному в руслі реалістичного підходу [20, с. 267]. Відповідно до реалізму, найбільший фактор, який веде до отримання країнами ядерної зброї є безпекою. Ця точка зору приписує розповсюдження ядерної зброї елементу безпеки [44, с. 12].

Виходячи з проблем безпеки, міжнародне середовище має анархічну структуру, і країни несуть головну відповідальність за безпеку регіону, який їм належить. Згідно з реалістичним поглядом, який розглядає безпеку переважно як питання, пов'язане з військовими елементами, питання національної безпеки складають порядок денний міжнародної політики. Питання національної безпеки складаються з військових і політичних питань, і ці питання реалісти називають «високою політикою». Крім того, економіка, охорона здоров'я, навколишнє середовище та інші подібні питання, які є в інтересах держави, називаються низькою політикою і оцінюються у вторинному плані.

Анархічна структура міжнародної системи призводить до недовіри до держав. Продовження існування держав є елементом, від якого залежить їхня безпека. Відповідно до реалістичного погляду, основою забезпечення безпеки є збільшення військової могутності. У цьому випадку, якщо держава бере до рук зброю, щоб захистити себе від іншої держави, яку вона бачить як загрозу, інша держава сприймає це оборонне озброєння як загрозу і береться до зброї.

Дипломатичним шляхом більшість міжнародних проблем вирішується без застосування зброї (переговорів, переконань, різноманітних форм

винагороди). Проте, навіть якщо країни вирішують свої проблеми дипломатичним шляхом, у країн завжди було і завжди буде бажання мати потужну зброю, таку як ядерна зброя. Оскільки питання безпеки є настільки важливою ситуацією, що кожна держава не може відмовитися від минулого до сьогодення. Щоб забезпечити свою оборону, кожна держава повинна дбати про те, щоб підтримувати свою військову підготовку та інші елементи влади на найвищому рівні. Тому важливим питанням є не сама зброя, а цілі, для яких ця зброя використовується [50, с. 128-130].

Держави, які висловлювали свої проблеми щодо своєї безпеки на міжнародній арені, сформували спільну позицію щодо зброї масового знищення. Створене ставлення до використання вищезгаданої зброї як крайнього засобу проти потенційного ворога. Наприклад, це припущення, що Індія та Пакистан можуть використати цю зброю одна проти одної в крайньому випадку [46, с. 68].

Прийнято вважати, що розповсюдження ядерної зброї впливає на міжнародний мир і безпеку. З цієї причини багато країн хочуть мати ядерну зброю з міркувань безпеки. Особливо коли йдеться про держави, які мають проблеми у двосторонніх відносинах і можуть воювати, наявність ядерної зброї вносить елемент недовіри у двосторонні відносини. Володіння цією зброєю забезпечує силу стримування [28, с. 17-18].

Держави все частіше перетворюють володіння ядерною зброєю на перевагу або навіть шантаж у вирішенні своїх суперечок. Держава, яка бачить, що її ворог чи сусід отримує ядерну зброю, може відчувати загрозу. Найкращі приклади цього – Індія та Пакистан. Між цими двома країнами існує земельна проблема, і тому ці дві країни знаходяться на шляху до озброєння, щоб забезпечити рівність. Таким чином, виникає цикл гонки озброєнь.

Згідно з класичними реалістами, елемент сили є метою міжнародної політики, тоді як для неореалістів влада розглядається як інструмент реалізації основної мети держави, яка полягає у виживанні. За словами

Кеннета Вальца, засновника структурної реалізму, кінцевою метою держави є безпека, а не влада. Влада є засобом, за допомогою якого держава має більшу безпеку [18, с. 32].

Таке розповсюдження ядерної зброї та іншої зброї масового знищення ризикує мати неймовірно серйозні наслідки для міжнародної безпеки та процвітання [33].

Стимування означає, що держава відмовляється від ситуації, якої вона не бажає, на тій підставі, що їй можна протистояти зброєю, або в тій мірі, з якою вона не може погодитися. Мета стимування полягає в тому, щоб переконати супротивника, що така поведінка може обійтися високою ціною у війні, до якої він може вступити заради політичних та економічних здобутків.

Найбільшою основою для стимування є можливість застосування ядерної зброї. Не можна сказати, що ядерне стимування виправдовує володіння ядерною зброєю і декларовану готовність використати цей козир, щоб запобігти вибуху нової світової війни. Однак очевидно, що стимування сприяє підтриманню миру [58, с. 11].

Відповідно до підходу стимування, головною метою ядерної зброї є запобігання широкомасштабній війні між великими державами, не лише ядерній війні, а й звичайній війні, яка може призвести до ядерного рівня [55, с. 6].

Виходячи з цього, ядерна зброя захищала мир і стабільність у біполярній системі, що виникла після Другої світової війни. Причина цього, наприклад, полягає в тому, що і США, і СРСР мали ядерну зброю і могли її використовувати в 1960-х роках, але оскільки обидві сторони мали ядерні боєголовки і обидві сторони були наддержавами, вони ніколи не будуть переможцями. Насправді, перед лицем того факту, що весь світ може бути знищений, ці країни утримуються від нападу одна на одну.

Країни вступили в гонку озброєнь, щоб стримувати одна одну. Найкращі приклади з них: Індія-Китай, Індія-Пакистан, Ізраїль, Північна Корея. Якщо пояснити це ширше, то причиною озброєння Індії є

стримування як Китаю, так і Пакистану. Вони вважають, що озброєння є ефективним засобом стримування, оскільки між ними існує ворожнеча. Для Пакистану проблема Кашміру з Індією стала неминучим явищем для озброєння. Мета озброєння Ізраїлю полягає в тому, щоб він сприймав багатьох держав регіону як своїх ворогів і бачив озброєння як необхідність для забезпечення своєї безпеки [46, с. 96].

Значення ядерної зброї в ядерну епоху, безсумнівно, має велике значення. Оскільки існування теорії взаємного вимирання передбачає, що обидві сторони програють у можливій ядерній війні, і в цьому випадку це змушує держави розглядати ядерну зброю як засіб стримування. Взаємне знищення означає здатність іншої сторони відповісти у разі можливого ядерного нападу [6, с. 531].

Стимування - це військова політика. Військовий аспект стимування має полягати в забезпеченні можливості нанесення удару у відповідь після ядерної атаки [31, с. 328]. Це вимагає постійних і дорогих технологічних інновацій для встановлення міжнародного стратегічного балансу за допомогою запланованої впевненості, чутливості та вторинних наступальних можливостей для ефективного стимування держав. Стимування - це концепція військово-технічна, а також психологічна та політична. Оскільки прихований зловмисник залежить від сприйняття в свідомості тих, хто приймає рішення, і успіху їх оцінок, ймовірність завжди є основною умовою [18, с. 33].

Найкращим прикладом цього є те, що Північна Корея з 2006 року випробувала три атомні бомби. Хоча Південна Корея, США, Росія та Японія жорстко відреагували на ці випробування, Північна Корея оголосила, що було проведено успішне ядерне випробування і що це випробування стало важливим кроком до посилення стимування країни, і очевидно, що це психологічне пояснення впливу на країни.

1.3. Характеристика держав, які володіють ядерною зброєю.

Пояснюючи країни з ядерною енергетикою, доцільно було б назвати країни по черзі. Перш за все, після Манхеттенського проекту багато країн вступили в гонку за отримання атомної бомби. У змаганнях за отримання атомної бомби є країни, які офіційно визнані володарями ядерної енергії. Ці країни: Америка, Росія, Китай, Франція та Англія.

1.3.1. Країни які мають офіційний статус ядерної держави.

Першими в цьому списку є США. За даними Ради Безпеки ООН, США входять до п'ятірки країн, які володіють ядерною зброєю. США є першою державою, яка виробила ядерну зброю і застосувала цю зброю вперше і востаннє. На сьогоднішній день США є країною з найбільшою кількістю і найпотужнішою ядерною зброєю. З початку холодної війни гонка озброєнь між США та СРСР розглядається як найбільший фактор поширення ядерної зброї [46, с. 74]. США мають особливість бути країною, яка довела свої запаси зброї до найвищого рівня, з моменту початку виробництва ядерної зброї. Така ситуація призвела до збільшення військового бюджету США до 664 млрд доларів.

Америка розробила ядерну зброю, щоб продемонструвати свою міць у Другій світовій війні, щоб закінчити війну за короткий час і мати можливість брати участь у післявоєнних міжнародних переговорах. США розглядали ядерну енергію як стримуючий фактор проти СРСР. Крім того, ядерний арсенал, який є чи не символом і підсумком економічної, культурної, політичної та військової гегемонії США, також вважається джерелом престижу для США [28, с. 61].

Російсько-американська боротьба призвела до розповсюдження ядерної зброї. Після атомної бомби, використаної проти Японії на деякий час, Америка вважала себе єдиною країною з такою чудовою технологією. Більшість американців вважали, що їхня країна в безпеці завдяки атомній бомбі. З часом цей спосіб мислення змінився з відходом від монополії на атомну бомбу та озброєння протилежного фронту в значній кількості. Слідом

за США випробування ядерної зброї провів СРСР, і ця ситуація мало не загрожувала США. Власне, період, коли США найбільше відчували ядерну загрозу, це ракети, розміщені СРСР на Кубі. Ця подія є дуже важливою не лише через дипломатичну кризу, яку вона спричинила, але й тому, що вона глибоко вплинула на сприйняття безпеки та оборонне розуміння США.

СРСР став другою ядерною державою у світі після США, яка мала ядерну зброю. Через короткий час вона захопила першість у цій сфері і була державою, яка утримувала цю першість до 1994 року. Кількість ядерної зброї СРСР і сьогодні залишається невизначеною. Крім того, Росія офіційно є державою, що володіє ядерною зброєю, відповідно до Ради Безпеки ООН [46, с. 85].

СРСР почав дослідження ядерної зброї під час Другої світової війни, а в 1949 році успішно провів своє перше ядерне випробування. США були дуже стурбовані цією ситуацією. Ядерні розробки під час холодної війни відбувалися між США та Росією, і були зроблені взаємні кроки. Говорячи про ядерні розробки Росії, неможливо залишити поза увагою Сполучені Штати. Ядерний розвиток цих двох країн формувався відповідно одна до одної.

Після випробування Радянським Союзом ядерної зброї в 1949 році СРСР не залишив США в спокої в цій сфері і не дозволив США бути єдиною ядерною державою. У цей період радянська влада успішно завершила будівництво бомбардувальників ТУ-4 з дальністю 4000 миль, імітації В-29. Ці літаки змогли досягти американського континенту [31, с. 334].

Точну кількість російських запасів ядерної зброї визначити неможливо. Однак слід зазначити, що хоча висуваються різні цифри від 9 000 до 18 000, фактична кількість невідома.

Наприкінці холодної війни чотирнадцять із п'ятнадцяти країн, які щойно здобули незалежність від Радянського Союзу, мали загалом 22 000 одиниць тактичної ядерної зброї як невід'ємну частину дислокованих там військових частин. Це обладнання включало ядерні боєголовки, які використовувалися на зенітних ракетах на базах протиповітряної оборони на

радянському кордоні, і ядерні бомби, які могли бути розміщені на військових літаках, захованих на складах [2, с. 83].

Росія є однією зі сторін Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) і взяла на себе зобов'язання виконувати свої зобов'язання в ім'я роззброєння в міжнародних відносинах. Крім того, Росія підлягає інспекціям Міжнародного агентства з атомної енергії і в цьому сенсі посіла своє місце серед держав, які проводять дослідження на міжнародній арені [49, с. 28].

Великобританія вирішила розробити ядерну зброю після того, як США скинули атомну бомбу на Японію в 1945 році. Атомна бомба, використана США, показала ефективність ядерної зброї, і Англія хотіла мати цю зброю [28, с. 71].

У 1952 році Британія провела своє перше ядерне випробування в Австралії та офіційно засвідчила свою рішучість мати ядерну зброю. Незважаючи на природні оборонні можливості, надані їй її географією, Британія продовжує своє життя як важлива держава з ядерною зброєю до сьогодні. Однак ядерна потужність Великобританії викликала суперечки як всередині країни, так і за її межами [19, с. 68].

Головною причиною придбання Великобританією ядерної зброї є її бажання продовжувати своє життя як країни, яка завжди мала право голосу на міжнародній платформі, зберігши свою сильну державну структуру з минулого. На думку британських теоретиків політики, володіння ядерною зброєю є питанням статусу. Імперія, над якою ніколи не заходить сонце, зараз знаходиться під загрозою перетворитися на регіональну, звичайну державу через зміну форми колоніального розуміння та географії, в якій вона знаходиться. Це ситуація, до якої британці не звикли і якої зовсім не хочуть [17, с. 16-17].

Велика Британія не стримувалася в дослідженнях з питань роззброєння, які розвивалися після холодної війни, і показала свій вплив у кроках, зроблених в ім'я ядерного роззброєння. Роззброєння не означає для Великобританії знищення всього запасу ядерної зброї. Ось чому Велика

Британія переосмислила свою систему оборони в 1998 році і зробила її функціональною таким чином, щоб на одному підводному човні було не більше сорока восьми ядерних боєголовок. Переважна більшість стратегічних і тактичних боєголовок була демонтована [46, с. 92]. Також вважається, що запас ядерної зброї Великобританії не може перевищувати 200 одиниць [29].

Для Франції наявність ядерної зброї означає силу та престиж. Франція, яка вважає себе передовою в усіх сферах, також була включена в цю гонку. Французи розробляли свою ядерну зброю, щоб не відставати від інших країн.

У 1960 році Франція провела своє перше ядерне випробування і підірвала свою першу атомну бомбу в пустелі Сахара. Потужність цієї бомби була розрахована як 60-70 кілотонн, згодом Франція провела свої ядерні випробування в південній частині Тихого океану, і така ситуація тривала до 1992 року [17, с. 18]. У 1992 році президент Франції Франсуа Міттеран попросив призупинити ядерні випробування, і цей процес призупинення продовжувався до кінця його президенства. Але після Міттерана, наступний президент Жак Ширак, який прийшов у 1995 році, поновив випробування ядерної зброї та дозволив їх проведення, хоча й обмежене.

До 1996 року ситуація суттєво змінилася, і Франція прискорила свої зусилля щодо ядерного роззброєння та вступила у вирішальний процес у цьому сенсі. За заявами Франції: «Вони не тільки підкреслили, що Франція буде чемпіоном у роззброєнні, вони були першою державою, яка прийняла нульовий варіант щодо заборони ядерних випробувань».

За даними Ради Безпеки ООН, Китай є ще однією державою, яка офіційно має ядерну зброю. Китай розпочав свою ядерну програму після Корейської війни. Китайські правителі вірили в необхідність мати власну ядерну зброю [28, с. 68-69]. Крім того, вони хотіли мати ядерну зброю, щоб мати національне почуття, престиж на континенті, де розташована їхня країна, щоб забезпечити свою безпеку та самостійно керувати власною політикою.

Китай провів своє перше успішне ядерне випробування в 1964 році, і після цього успішного випробування він провів близько 45 випробувань і мав близько 400 ядерних боеголовок. На сьогодні Китай є третьою країною у світі за кількістю ядерної зброї. Крім того, Китай має шістдесят ракет середньої дальності та 150 бомбардувальників [46, с. 84].

Проводячи свою політику, Китай докладав усіх зусиль, щоб забезпечити необхідну енергію для розвитку своєї країни. На даний момент вважається, що вони можуть виступити проти США через такі причини, як отримання світових енергетичних ресурсів через різні інтервенції, спроби залучити такі країни, як Індія, і питання Тайваню. Очікується, що ця боротьба за владу включатиме матеріальні та моральні наслідки ядерної зброї [17, с. 20].

1.3.2. Держави, які на шляху до того, щоб стати ядерними державами.

Такими державами є Індія, Пакистан, Ізраїль та Північна Корея.

Як і в багатьох інших країнах, Індія розпочала ядерні дослідження, щоб захистити свою цілісність і бути сильнішою за інші держави. Індія почала будівництво свого першого ядерного реактора в 1960 році. Вона здійснила своє перше ядерне випробування в 1974 році з ракетами, які вона розробила за допомогою Канади між 1963 і 1965 роками.

Є багато причин, які спонукають Індію до ядерного озброєння. Той факт, що вона є сусідом Китайської Народної Республіки, що вона воювала з Китаєм через прикордонні суперечки, а також те, що вона кілька разів воювала зі своїм сусідом Пакистаном через проблему Кашміру, переконав індійську владу в необхідності ядерної зброї. зброя [28, с. 74]. Крім того, бажання Індії мати сильну та престижну державну структуру, занепокоєння безпекою та соціальний тиск змусили країну отримати ядерну зброю. Крім того, війна з Китаєм у 1962 році та подальше успішне ядерне випробування Китаю в 1964 році спонукали цю країну озброїтися [22, с. 803].

Політика Індії щодо ядерної зброї, забезпечення безпеки своєї країни це запобіжний захід проти можливих загроз. Особливо наприкінці 1970-х років зближення між США і Китаєм і співпраця між Пакистаном і Китаєм посилили страх Індії перед самотністю. Мета зменшення дискомфорту та незахищеності, які Індія відчуває в регіоні, керувала її ядерною політикою. Бо Пакистан і Китай є великою загрозою для Індії.

На думку Індії, важливим аспектом володіння ядерною зброєю є сприйняття себе як великої держави, принаймні як регіональної держави, і можливості спрямовувати свою зовнішню політику відповідно до цієї сили. Іншим фактором, який вплинув на політику Індії щодо ядерної зброї, стала постійна допомога Китаю Пакистану в розробці ядерної зброї. Індія, яка розробляє цю зброю з 1964 року, намагається запобігти агресивній поведінці Китаю в регіоні шляхом створення балансу проти Китаю і таким чином забезпечити стабільність [6, с. 184].

Пакистан є першою мусульманською країною, яка просунулася до ядерної зброї. Основною причиною просування Пакистану до створення ядерної зброї є те, що він бачить ядерну енергію як найнадійніший спосіб забезпечити виживання країни. Проте питання престижу також відігравали важливу роль у тенденції ядерного озброєння країни [28, с. 76-77].

Ядерна енергія Пакистану почалася з першого ядерного випробування Індією в 1974 році. Єдиний безпечний шлях для Пакистану – отримати ядерну зброю якнайшвидше. Тому що Індія становить потенційну загрозу для Пакистану, і вважається, що єдиний безпечний шлях – ядерне озброєння.

Сусідня Індія, яку країна вважає вічним ворогом Пакистану, змінила баланс сил на свою користь. Пакистан встановив ідеал перед обличчям цієї ситуації та повернув свій курс на ядерне озброєння. Поставлена мета була стати першою мусульманською країною, яка матиме ядерну енергетику [46, с. 93].

У 1972 році президент Пакистану Зульфікар Алі Бхутто сказав: «Ми будемо їсти суху траву, ми будемо голодувати, але ми зробимо ядерну бомбу»

[42]. Пакистан вперше заснував свої ядерні дослідницькі лабораторії в 1976 році, і почалися детальні дослідження в цьому напрямку, і протягом шести років він придбав техніку розробки урану [23].

До 1990 року Пакистан досяг потужності з виробництва ядерної зброї першого покоління. Пакистан діяв відповідно до ядерної стратегії Індії та успішно провів власні випробування відразу після індійських ядерних випробувань у 1998 році, і після цих випробувань він заявив світові, що він є ядерною державою [46, с. 94].

Ізраїль – це країна, яка завжди перебуває в небезпеці через своє геополітичне положення, історичне походження та невеликий розмір, і ця небезпека посилюється через арабські держави [28, с. 78]. Крім того, Ізраїль, який має конфлікти з багатьма державами в регіоні, був втягнутий у гонку озброєнь, щоб зберегти свою стабільність у регіоні, якщо цей конфлікт переросте у збройний конфлікт.

Підхід Ізраїлю до озброєння впливає з його погляду на озброєння як на ефективну силу стримування. Передбачається, що Ізраїль почав виробництво зброї масового знищення в 1950-х роках. Ізраїль створив ядерний дослідницький центр під назвою Dimona 169, і цей заклад продовжує існувати й сьогодні. Франція надала Ізраїлю допомогу в галузі ядерної зброї та надала необхідну допомогу ядерному становленню Ізраїлю. Згідно з рішенням уряду Франції в 1957 році були підписані необхідні документи, і Ізраїль зробив важливий крок до ядерного озброєння.

У цей період Ізраїль створив ядерну доктрину. Відповідно, ситуації, які вимагатимуть від Ізраїлю застосування ядерної зброї, є наступними: під час можливої арабо-ізраїльської війни арабські армії досягають густонаселених міст, ізраїльська авіація знищена, хімічна та біологічна ядерна атака на міста [28, с. 80].

Сьогодні три з восьми ядерних держав не є учасниками ДНЯЗ. Такими країнами є Індія, Пакистан та Ізраїль. Причина, чому Ізраїль не є учасником договору, полягає в тому, що він не визнає контроль Міжнародної агенції з

атомної енергії (МАГАТЕ). Ізраїль заявив, що прийме такі договори лише за умови досягнення міжнародної співпраці та міцного миру на Близькому Сході. Вважається, що Ізраїль має потужну програму озброєнь [46, с. 96-98].

Найбільшим фактором бажання Ізраїлю отримати ядерну зброю є недовіра, яку він відчуває через своє географічне положення. І тому вважається, що військові витрати перевищують 15 мільярдів доларів. Відсутність повністю підтвердженого документа щодо ядерної програми Ізраїлю та вкрай секретна робота в цьому напрямку призводять до того, що кількість запасів зброї не може бути визначена точно. Згідно з приблизними дослідженнями, Ізраїль має від 100 до 200 одиниць ядерної зброї.

Згідно з інформацією, зібраною зі звіту Greenpeace Nuclear Activities, вважається, що ізраїльська армія може вести вогонь боеголовками з бойових літаків і однієї з трьох підводних човнів. Занепокоєння щодо можливої реакції арабського світу, можлива критика з боку різних верств ізраїльського суспільства та зобов'язання Сполучених Штатів щодо ядерного роззброєння є одними з причин, чому Ізраїль публічно не визнає свій ядерний потенціал [27].

Усі дані про ядерну енергетику Ізраїлю базуються на оцінках. Згідно з цими оцінками, Ізраїль, як вважають, має ядерний потенціал, щоб завдати удару по великій території. Зазначається, що країна Ізраїль має можливості носити та запускати ядерну та хімічну зброю літаків F-15, F-16, F-4E та Phantom 2000. Вважається, що Ізраїль має ракети «повітря-повітря» Poreue і Lance, а також системи балістичних ракет Jeriko I і Jeriko II, які були розроблені на основі французьких ракет MD-600 у 1960-х роках» [62, с. 210-211].

Вважається, що Ізраїль має шостий у світі запас ядерної зброї, що арсенал ядерної зброї Ізраїлю складається з тактичної ядерної зброї та ядерних ракет наземного, повітряного та морського базування середньої дальності [47, с. 22].

Купивши ядерний реактор у СРСР у 1965 році, Північна Корея стала країною, здатною виробляти атомну енергію. Передбачається, що процес виробництва ядерної зброї Північною Кореєю насправді є результатом її конфлікту з Південною Кореєю та підходу США [46, с. 69].

Північна Корея провела своє перше ядерне випробування в 2006 році, а потім провела ядерне випробування в 2009 році [39]. Північна Корея стверджує, що вона має ядерну зброю і що вона є необхідною та законною для себе проти можливого нападу США [46, с. 69]. Вони вважають, що різниця в поглядах і конфлікт інтересів між ними спричинений не лише ядерною зброєю, вони проти того, щоб інші країни визначали їхню долю у зовнішній політиці [17, с. 20-21].

Північна Корея вийшла з Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Президента США Джорджа Буша вважали причиною виходу Північної Кореї з Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Приводом для цього стала заява президента США в 2002 році. За словами президента США, ця країна розглядалася як "вісь зла". Однак Північна Корея наполегливо заявляла, що не має наміру розробляти ядерну зброю і що науково-технічні знання в ядерній галузі використовуватимуться лише в мирних цілях [34]. Після видворення інспекторів Міжнародного агентства з атомної енергії, які постійно знаходяться на ядерних об'єктах у Північній Кореї, рада директорів агентства на своєму засіданні 6 січня 2003 року вирішила, що інспектори повинні бути знову допущені до країни, інакше це означало б порушення положення ДНЯЗ [32, с. 166]. У квітні 2003 року Північна Корея оголосила про наявність у неї ядерної зброї. Після цих подій у 2005 році Північна Корея погодилася припинити свою ядерну програму, якщо буде налагоджено співпрацю з США, Південною Кореєю, Японією, Китаєм і Росією в галузі енергетики та економіки [35].

1.3.3. Країни, які прагнуть стати ядерними державами.

Країнами, які прагнуть стати ядерними державами є Іран та Лівія.

У період холодної війни Іран мав тісні стосунки зі США і отримував підтримку США в галузі ядерної енергії. Ця ситуація стала найголовнішим чинником початку ядерних досліджень в Ірані. Інтерес Ірану до ядерних реакторів почався з пропозиції Ейзенхауера в 1957 році, а згодом у 1967 році США побудували в Ірані ядерний реактор потужністю 5 мегават для дослідницьких цілей.

Відносини між США та Іраном погіршилися з Ісламською революцією, і дипломатичні відносини між двома країнами були перервані. Крім того, змінилося позитивне ставлення США до ядерної роботи Ірану. США стверджували, що Іран є країною, яка має багато нафти і природного газу, а також заявили, що цій країні не потрібна атомна енергетика. Він також висловив припущення, що головною метою Ірану є володіння ядерною зброєю. США почали вводити ембарго проти Ірану за допомогою політики «подвійного стримування», і ця ситуація призвела до ще більшого погіршення відносин між двома країнами.

На початку 1990-х ядерний Іран став неприйнятним для Сполучених Штатів. Розвиток ядерних технологій Ірану створив і продовжує становити загрозу як для США, так і для їхніх союзників. Хоча США бачать у діяльності Ірану зі збагачення урану небезпеку для світу, не варто забувати, що вони самі створили цю ситуацію в останні роки. Ран, з іншого боку, припускав, що найефективнішим способом відбити загрози з боку США буде розвиток ядерних технологій і забезпечення ядерного озброєння. Сполучені Штати визнали, що вони зробили серйозні помилки щодо Ірану в минулому в епоху Клінтона і не відмовилися від своєї політики залишити цю країну одну на міжнародній арені. Для Америки дослідження ядерних технологій Ірану вважаються неприйнятними, а навпаки, ядерні дослідження Ізраїлю, який сприймає Іран як свого ворога, вважаються нормальними. Ця ситуація викликає міжнародне занепокоєння [62, с. 212-213].

Іранські дослідження урану стали неприйнятними для США. Водночас він наголосив на необхідності контролю над дослідженнями Ірану щодо

урану та запобігання в його наявності ядерної зброї. Важка картина, що склалася після терактів, здійснених людьми арабського та мусульманського походження в США 11 вересня 2001 року, дала США можливість посилити свою могутність, а також створила політичне обґрунтування необхідності запобігання Ірану мати ядерну зброю. Таким чином США разом оцінювали проблему тероризму і розповсюдження ядерної зброї, наголошуючи на тяжкості наслідків застосування ядерної зброї терористами, і намагалися втримати на своєму боці багато країн, особливо західних, у боротьбі з тероризмом.

Америка сприймає радикальне тлумачення ісламу як велику небезпеку для цінностей західного світу, в тому числі для себе, таких як свобода, права людини та демократія. У своїй активній боротьбі з міжнародним тероризмом США бачать людей, організації та держави, які радикально інтерпретують іслам та втілюють його в життя, як найважливішу загрозу, з якою необхідно боротися до досягнення результату [47, с. 22].

Дискусії про ядерну зброю точаться з минулого. Проте в результаті цих дискусій загальної заборони не виникло. Проте було підписано кілька договорів про обмеження ядерної зброї. Ці угоди, які охоплюють, зокрема, придбання, виробництво та випробування ядерної зброї, вказують на підвищення обізнаності держав або міжнародної спільноти про загрози, які виникають від ядерної зброї. Одним із таких договорів і найважливішим для нашої теми як вже зазначалось раніше є Договір про нерозповсюдження ядерної зброї.

Іран, який підписав ДНЯЗ 1 червня 1968 року, в день, коли його було відкрито для підписання, ратифікував цей договір 2 лютого 1970 року. Таким чином, Іран має право продовжувати свою ядерну діяльність у мирних цілях, здійснювати виробництво та дослідження, а також отримувати матеріали та технології, необхідні для цієї діяльності, що надається сторонам договором. Відповідно до останніх подій у 2014 році Міжнародне агентство з атомної енергії оголосило, що Іран знизив рівень урану, який придатний для

виготовлення ядерної зброї, до менш шкідливого рівня [8]. Ця подія є важливою подією в ім'я роззброєння. Як згадувалося вище, Іран є країною, яка підписала важливі міжнародні угоди про роззброєння. На відміну від держав, які не підписали Договір про нерозповсюдження ядерної зброї, Іран ратифікував ці договори.

У липні 2015 року відбулися переговори між Іраном і постійними членами Ради безпеки ООН та Німеччиною [25]. Цією зустріччю Іран дав Міжнародному агентству з атомної енергії дозвіл на контрольований вхід на військові бази. Однак Іран має право заперечувати проти запитів на дозвіл на в'їзд. Очікується, що ембарго Ірану, який має ембарго на поставки зброї, триватиме ще 5 років, але Росія вважає, що поставки зброї можуть здійснюватися з дозволу Ради безпеки ООН. У результаті угоди Тегеран погодився на дві третини скоротити кількість центрифуг, які будуть використовуватися для збагачення урану. Однак йому було дозволено проводити дослідження урану за умови, що він не буде накопичувати уран протягом наступних 10 років [9].

Лівія хотіла мати ядерну, біологічну та хімічну зброю, щоб бути більш безпечною в регіоні та досягти принаймні певної сили проти Ізраїлю. Однак зусилля Лівії, розпочаті в 1970-х роках, дуже швидко були перервані. Тому що міжнародна громадська думка була стурбована сміливими заявами Лівії і почала один за одним тиснути на Лівію та вводити санкції. Проте Лівія наблизилася до можливостей виробництва потрібної зброї у 1980-х роках. Однак на цьому етапі Лівія побачила, що міжнародні санкції обійдуться їй занадто дорого і що вона не має достатньо технічної та економічної потужності для виробництва ядерної зброї [17, с. 24].

Лівія відмовилася від виробництва ядерної зброї в 2003 році і заявила, що виконає всі умови Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, ратифікованого нею в 1975 році, який вона раніше не застосовувала. Вона також запросила Міжнародне агентство з атомної енергії до своєї країни для проведення інспекцій [46, с. 103]. Лівія виконала це рішення в 2004 році,

оголосивши, що вона припинила свою програму ядерної зброї та відкрила свої об'єкти для міжнародних інспекцій [43].

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОЗЗБРОЄННЯ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

2.1. Концепція роззброєння у міжнародному праві.

Озброєння — поняття давнє, як історія людства. Дослідження озброєнь були одним із основних методів, які використовували окремі особи, суспільства та держави для забезпечення своєї безпеки, і продовжують все більше і більше до сьогодні. Оскільки ідея про те, що якщо ви хочете миру, ви повинні бути готові до війни, формувала політику безпеки всіх держав протягом історії, включно з сьогоднішньою діяльністю, не можна було відмовитися від діяльності з озброєння.

Країни здійснюють діяльність з озброєнь, щоб реалізувати свої міжнародні інтереси, щоб не зникнути. Навіть якщо між державами немає взаємних воєнних дій, озброєння однієї держави може викликати недовіру іншої держави. Хоча озброєння само по собі не є ефективним у виникненні війни, сторона, яка має ядерну зброю, може бути більш схильною вирішувати проблеми за допомогою насильства [44, с. 9-11]. Тому єдиним способом збереження миру є елемент роззброєння. Питання роззброєння або загрози зброєю, яке тісно пов'язане з проблемою загальної безпеки, набуло важливого значення для держав після розвитку військової техніки і особливо відкриття руйнівної зброї. Від вирішення цього питання значною мірою залежить доля світу і всього людства.

Хоча країни розглядають ядерну зброю як силу примирення в міжнародних відносинах, вони іноді описують фактор роззброєння як такий. Ситуація, коли роззброєння охоплює певні регіони або всі країни, називається всеосяжним роззброєнням загальним і повним роззброєнням, а роззброєння, що охоплює лише один або кілька типів, — частковим роззброєнням [54].

Роззброєння означає скорочення або повне знищення запасів зброї держав з метою забезпечення міжнародного миру та безпеки. Іншими

словами, роззброєння означає обмеження, скорочення або повну ліквідацію ядерної зброї. Примітно, що роззброєння розглядається як фундаментальний інструмент для досягнення миру. Ті, хто розглядає роззброєння як засіб досягнення миру, пропонують, щоб міжнародний мир досягався іншими методами, такими як колективна безпека, позбавляючи держави засобів вдаватися до війни. Ті, хто намагається пояснити мир і безпеку теорією роззброєння, не тільки кажуть, що зброя веде до війни, але також стверджують, що озброєння призводить до використання військової сили, а елемент насильства завжди розглядається як політичний вибір держав. У державах, які мають зброю з високою летальною силою, може виникнути бажання її використати, і вони можуть спрямовувати зовнішню політику більше у військовому сенсі, оскільки мають занадто багато запасів зброї.

Це предмет дебатів, чи достатньо лише роззброєння для створення середовища миру, незважаючи на те, що необмежене озброєння ускладнює вирішення проблем мирними засобами та викликає страх і ворожість з боку сторін. З іншого боку, роззброєння є важливим елементом у зусиллях, спрямованих на досягнення міжнародного миру. Доцільно йти на роззброєння для забезпечення міжнародного миру та безпеки. Але це не єдиний елемент забезпечення миру. Це лише частина організованої спроби світової спільноти досягти миру [26, с. 18].

Конфліктні ситуації між державами викликають озброєння. Озброєння приносить контрозброєння. Виникає ситуація, яка ще більше напружує середовище хаосу між державами, і таким чином взаємне озброєння штовхає держави до війни. Враховуючи можливість війни, країни вважають за краще озброюватися, замість того, щоб бути більш потужними у військовому плані, тому що вони думають, що одна країна візьме верх над іншою [27, с. 17- 18].

Ті, хто виступає за роззброєння, наголошують, що коли кількість зброї перевищує певний рівень, то більша ймовірність її застосування. Тому що озброєння вище певного рівня ускладнює контроль людини. Крім того, оскільки озброєння не має іншого застосування, окрім війни, його

використання зрештою призведе до війни, і в цьому відношенні озброєння розглядається як елемент, який спонукає держави до війни. Отже, згідно з теорією роззброєння, незалежно від того, чи діють державні діячі раціонально чи ірраціонально, війна від минулого до сьогодні є неминучим наслідком озброєння. Виходячи з цього, ті, хто встановлює зв'язок між роззброєнням і миром, стверджують, що світ стане більш безпечним і мирним, якщо зброю в руках держав буде знищено або зменшено до рівня, який не веде до конкурентної політики.

Ті, хто критикує зв'язок між озброєнням і війною, стверджують, що світ був би зручнішим місцем для життя, якби держави знищили свою зброю або скоротили свої запаси. Ті, хто критикує зв'язок між роззброєнням і війною, кажуть, що озброєння не є фактором, який викликає страх і ворожість, які є основними елементами війни, а навпаки вони стверджують, що гонка озброєнь є результатом страху перед війною, і тому необхідно розглядати мир як окреме політичне питання, і в цьому контексті вони стверджують, що було б доцільніше розглядати роззброєння як бажану мету в результаті мирного процесу, а не як базову структуру, яка призведе до миру [6, с. 585].

Взаємне скорочення військової потужності держав розглядається як найважливіший елемент роззброєння з метою забезпечення міжнародного миру та безпеки. Це відправна точка переговорів про роззброєння. Головною метою переговорів про роззброєння, що проводилися з перервами з 1921 по 1934 роки в рамках Ліги Націй, і переговорів, що проводилися в рамках ООН з 1946 року, було загальне скорочення рівнів озброєнь для забезпечення міжнародного миру і безпеки. Крім того, переговори про роззброєння зазвичай зосереджуються на якості, а не на кількості [3, с. 5].

Під час роззброєння наявна зброя скорочується або знищується, щоб світ став більш придатним для життя. Щоб світ прийшов до такого стану, потрібно менше озброєння. Роззброєння має бути на максимальному рівні.

Вирішити, чи станеться це, дуже складний процес. Бо немає центральної влади, яка забезпечуватиме безпеку держав на міжнародній арені.

Якщо до роззброєння держави завжди підходять більш обережно, то до озброєння ставляться тепліше. Причина цього полягає в тому, що держави повинні бути озброєні, щоб гарантувати свою безпеку, і немає центрального органу, який би гарантував їх безпеку на міжнародній арені. Держави, які вважають, що без зброї буде забезпечена безпека, виходять з того, що війни без зброї не буде. Цей погляд бачить причину війни в озброєнні. Для того, щоб роззброєння забезпечувало міжнародну безпеку, наголошується на повному роззброєнні. Згідно з цим, уся зброя буде знищена, і в такому світі держави не будуть воювати, навіть якщо захочуть. Тому що ліквідовані фізичні умови війни. Ця політика була основною політикою роззброєння Радянського Союзу з 1920-х років. У Радянському Союзі всі збройні сили мали бути розпущені, уся зброя знищена, військові витрати припинені, усі військові частини скасовані, і не мало бути військової пропаганди. Хоча Радянський Союз захищав цю політику, він завжди робив протилежне і прискорював гонку озброєнь, тоді як у переговорах щодо роззброєння він найбільше виступав за скорочення. Більше того, навіть якщо таке буде здійснено, питання про те, яка зброя буде ліквідована, з яких держав, а також як довго це триватиме та як це буде гарантовано, стають питаннями, на які потрібно знайти відповідь. Більш того, жодна система роззброєння не знищить повністю фізичну спроможність держави, яка хоче вдатися до війни. Навіть якщо це буде досягнуто, хто забезпечуватиме безпеку держав у разі потреби? Навіть якщо всі повноваження залишити центральній владі, сумнівно, чи центральна влада забезпечить безпеку для всіх держав. Крім того, немає гарантії, що ця центральна влада через деякий час не перетвориться на авторитарний інструмент тиску на держави [6, с. 586-587].

Незважаючи на всі ці аргументи, теорія роззброєння стверджує, що роззброєння є елементом, який забезпечує мир і безпеку. Держави можуть уникнути використання такої ефективної зброї завдяки реалістичній

поведінці політичної влади та реакції громадськості. Однак наголошується, що воєначальники можуть впливати на політичних лідерів і така ситуація може призвести країну до війни. Наявність надмірних запасів зброї спонукає держави використовувати її, тоді як наявність меншої потужності зброї спонукає держави вирішувати свої проблеми мирним шляхом [2, с. 15].

Підкреслювалося, що роззброєння забезпечить мир, оскільки підвищить економічний розвиток і рівень добробуту країн. Згідно з цим аргументом, використання ресурсів, що виділяються на озброєння, для економічного розвитку в мирній обстановці підвищить рівень добробуту країни та буде миротворчим елементом. Оскільки озброєння спричиняє війну, воно одночасно перешкоджає економічному розвитку та соціальному добробуту, споживаючи внутрішні ресурси, а також дестабілізує світову економіку. Міжнародній торгівлі та інвестиціям дуже важко розвиватися в нестабільній структурі, порушеній війною.

Держави також розглядають вплив роззброєння на поточний статус-кво. Якщо угода про роззброєння зміцнює позиції одних держав і підтримує не вигідне становище інших, таке роззброєння навряд чи відновить мир і порядок. Наприклад, під час підписання Договору про нерозповсюдження ядерної зброї деякі країни передбачали, що інші держави, крім них самих, не повинні мати такої зброї, зберігаючи при цьому свій вищий статус і консолідовану можливість.

Роззброєння повинно відбуватися з урахуванням балансу сил. Якщо буде надлишкове озброєння, може бути важко вирішити проблеми між державами. Можливість війни, яка може спалахнути, посилює страх і недовіру між сторонами. Ця ситуація виявляє елемент загрози. Хоча озброєння збільшує загрозу, вважається, що одного лише роззброєння недостатньо для забезпечення миру та безпеки. Було б правильніше розглядати роззброєння як крок до безпечного світу. Тому що роззброєння може бути ефективним для збереження нинішнього становища держав і забезпечення миру.

Після Другої світової війни держави продовжували гонку озброєнь, а кількість звичайних видів зброї та зброї масового знищення нестримно зросла. Це призводить до того, що світ з кожним днем стає все більш небезпечним. Крім того, вартість цієї зброї досить висока. Загальні світові військові витрати з Другої світової війни до початку 2000 року оцінюються в 30-35 трильйонів доларів. На цю суму можна було б вирішити основні проблеми людей, і на ці гроші можна було б радикально вирішити проблему школи, лікарні, медицини та житла у світі [6, с. 590].

У той час як у 20-му столітті використовувалася зброя масового знищення, загибель мільйонів людей і шкода навколишньому середовищу змусили міжнародну громадськість і неурядові організації почати працювати в інтересах роззброєння. У результаті масових смертей вони змусили їх зрозуміти, що роззброєння більше не може бути вирішене однією чи декількома державами поодиноці. Звичайно, люди не зможуть повернутися, але після цього етапу під тиском держав, громадської думки та неурядових організацій вони зможуть виступити з ініціативами щодо контролю над озброєнням, щоб позбутися загрози та незахищеність, яку вони створили своїми руками.

Щоб забезпечити міжнародний мир, стабільність і безпеку, заміна озброєння роззброєнням або більш простим шляхом, ніж інші, обмеженням або скороченням, часто висувається на порядок денний міжнародної преси. Той факт, що питання роззброєння настільки поширене на міжнародній арені, посилив кроки, зроблені для забезпечення безпеки у світі. Кроки, зроблені для забезпечення повного роззброєння, базуються на юридичних і фактичних гарантіях, наданих державам і суспільствам. Однак, якщо ці гарантії будуть надані однаково, можна буде вирішити багато міжнародних проблем, таких як озброєння, які вважаються неможливими. Поки міжнародне право задовольняється підтримкою балансу, заснованого на силі, порядок, який воно впровадить, матиме труднощі в забезпеченні миру у всьому світі.

Важко поєднати закон і війну, але існування міжнародного права, яке включає право війни, не можна ігнорувати. У певному сенсі ця ситуація була спричинена беспорядним розумом, у якому перебуває людство. Оскільки людство не могло повністю ліквідувати війни та загрозу війни, вони шукали різні способи зробити правила війни гуманнішими. Особливо відкриття ядерної, біологічної та хімічної зброї та її інтенсивне використання у війнах має жахливі наслідки, а збільшення людських смертей посилює ці зусилля під назвою гуманітарне право наприкінці 20 століття. Гуманітарне право має на меті запобігти використанню надмірного насильства, яке не відповідає військовій необхідності, у військових умовах, які сформували історію людства. У цьому відношенні гуманітарне право разом із «правом війни» та «правом збройних конфліктів» становить одну з найбільш кодифікованих галузей міжнародного права.

2.2. Питання контролю над озброєннями та роззброєнням.

Концепція контролю над озброєннями полягає не лише у зменшенні кількості зброї. Це означає знати характеристики та структуру зброї, якою володіють країни, оцінювати обсяг виробництва зброї та проводити перевірки. Контроль над зброєю важливий для кожної країни з огляду на її внесок у мир у всьому світі.

Для того, щоб зусилля з контролю над озброєнням і роззброєння були успішними, держави повинні зустрітися на одній точці. Перше, що потрібно зробити для роззброєння, це забезпечити видимість кроків, які необхідно зробити. Таким чином, спроба роззброєння, яка базується лише на словах, але без конкретних кроків, не відбудеться, вона залишиться лише поверхневою. Хоча може здатися, що повністю контролювати зброю легко, це складний процес. Держави можуть таємно взяти зброю в руки, і це не так складно, як може здатися, складніше зробити реальний крок. Не було б неправильно пояснити дуже обмежені успіхи, досягнуті на початку в зусиллях з контролю над звичайними озброєннями та роззброєння, відсутністю наміру та

відсутності спільної зацікавленості в досягненні результату. Навпаки, роззброєння – це процес скорочення або ліквідації спеціальних категорій зброї в цілому. Його метою є повна ліквідація зброї та війни, що є єдиним виходом у конфлікті на міжнародній арені [48, с. 743].

Ядерне роззброєння - це концепція, яка була введена на основі того, що використання ядерної війни завдасть шкоди всім сторонам. Після Другої світової війни на міжнародній арені ядерна зброя мала більш ефективну роль порівняно з іншими видами зброї. Причиною цього є те, що не лише держави, а й недержавні суб'єкти хотіли отримати ядерну зброю для здійснення своєї діяльності [10, с. 7]. Міжнародні організації та держави пов'язують наявність ядерної зброї з миром і безпекою держав, і на даний момент ядерне роззброєння розглядається як найважливіший фактор безпеки.

Феномен озброєнь, який можна обмежити зникненням балансу блоків часів холодної війни та контролю, встановленого над союзними, дружніми або підтримуючими державами, забезпеченого цим балансом, поширився по всьому світу, включаючи ядерну зброю [20, с. 277-278].

Через бажання багатьох держав отримати ядерну зброю після холодної війни країни провели переговори про скорочення, контроль або обмеження озброєнь, і кількість озброєнь була скорочена. З 1991 року багато ядерних боєголовок, бомб, ракет і ядерних випробувальних тунелів було знищено або перестали працювати. Проблема довіри між державами виникає через прагнення держав встановити перевагу над іншими державами та їх бажання отримати стратегічну владу, і з цієї причини роззброєння не реалізується повністю [58, с. 10-11].

Було проведено багато досліджень з метою повної реалізації ядерного роззброєння в міжнародних відносинах. І виконана робота призвела до підписання багатьох важливих договорів і сприяла роззброєнню, хоч і обмеженому.

Серед підписаних договорів ДНЯЗ і Договір про заборону всебічного випробування ядерної зброї розглядалися як найважливіші порівняно з іншими договорами.

Окрім цієї правової та політичної бази, спрямованої на ядерне роззброєння, слід також брати до уваги поточний ядерний баланс сил між двома основними державами міжнародної системи, США та Російською Федерацією. Цей баланс змінився на користь США, особливо в період після холодної війни, і з цієї причини США почали називати провідною країною або єдиною наддержавою.

Безпека держав залежить не тільки від їх власної політики, а й від того, чи дотримуються інші держави їхніх зусиль щодо роззброєння. Вони стали керованими кількома способами. Це повітряна інспекція, інспекція через супутники, інспекція об'єктів на місці та інспекція засобами спостереження.

У період після Другої світової війни дві наддержави віддали пріоритет дослідженням роззброєння та почали ефективно використовувати роззброєння у своїй зовнішній політиці. Крім того, розвиток зброї, ефект руйнівної сили цієї зброї призвели до більшої кількості досліджень щодо роззброєння серед країн [48, с. 743].

2.3. Історія становлення спроб роззброєння у міжнародному праві.

Першими міжнародними дослідженнями щодо реалізації роззброєння була I Гаазька конференція 1899 року, а згодом — II Гаазька конференція, проведена в 1907 році. Найважливішим кроком у сфері роззброєння в міжнародному праві є Гаазька конференція. Гаазька конференція була проведена для досягнення миру та безпеки у всьому світі [48, с. 745].

Дослідження роззброєння були предметом загальної міжнародної дискусії на Першій Гаазькій конференції миру в 1899 році. Однак ці переговори не дали жодних результатів. Роззброєння обговорювалося на Другій Гаазькій конференції миру та були прийняті документи, подібні до текстів, прийнятих на Першій Гаазькій конференції.

У першій зустрічі взяли участь тридцять одна держава, а в другій — тридцять п'ять. На першій конференції було заборонено використання задушливих, отруйних і тому подібних газів, а на другій конференції заборонено використання отрути і отруйних газів. Однак рішення, прийняті на конференції, були безрезультатними, і під час Першої світової війни використовувалися задушливі гази [61, с. 123].

Після війни питання роззброєння порушувалося на багатьох міжнародних зустрічах і угодах. Після Першої світової війни було проведено багато конференцій і підписано різні договори в рамках Ліги Націй, яка була створена для захисту світу від такої війни.

Незважаючи на все це, Гаазькі мирні конференції створили важливий поворотний момент у скороченні зброї масового знищення. Настільки, що цей процес, який розпочався з Гаазьких мирних конференцій, продовжився Женевським протоколом, підписаним у 1925 році, Конвенцією про біологічну зброю, підписаною в 1972 році, та Конвенцією про заборону хімічної зброї, підписаною в 1993 році [48, с. 745].

Наступним етапом на шляху до роззброєння був Вашингтонський морський договір від 6 лютого 1922 р. Вашингтонська конференція, яка розпочала роботу 14 листопада 1921 р., мала на меті знайти вирішення питань роззброєння та Далекого Сходу. На конференції вперше обговорювалося питання про роззброєння. Державний секретар США Чарльз Е. Хьюз, який виступав на конференції, запропонував скорочення, яке б значно обмежило військово-морську міць США, Японії та Англії з метою припинення гонки озброєнь. Згідно з цією пропозицією кількість і тоннаж військових кораблів трьох країн буде значно скорочено.

Конференція завершилася через три місяці Вашингтонським морським договором, підписаним 6 лютого 1922 року. Відповідно до договору співвідношення військових кораблів і авіаносців визначалося 5 для США і Англії, 3 для Японії і 1 для Франції та Італії. Одночасно з договором були обмежені і великі кораблі, які могли мати у своїх руках названі держави.

Таким чином, було вирішено, що США та Англія можуть утримувати судна водотоннажністю 525 000, Японія – 315 000 та Італія – 175 000.

Не менш важливим документом є Женевський протокол від 17 червня 1925 р. З часу свого заснування Ліга Націй виступила з багатьма ініціативами для забезпечення міжнародного миру та безпеки. Найважливішою з цих ініціатив були зусилля щодо скорочення національних озброєнь. Однак питання скорочення озброєнь не могло дати ефективного результату до 1924 року. У 1924 році було скликано конференцію для розгляду питання роззброєння, і на цій зустрічі було запропоновано провести необхідну роботу в інтересах роззброєння. У зв'язку з цим у 1925 році було прийнято створення Підготовчої комісії до Конференції з роззброєння. Цей протокол був підписаний у Женеві в 1925 році і набув чинності через три роки в 1928 році [11]. Кількість держав-учасниць Женевського протоколу становить 135.

Конференція прийняла угоду про заборону біологічної чи отруйної зброї. Це також стало першим можливим кроком до угоди щодо ефективних заходів щодо заборони розробки, виробництва та накопичення запасів хімічної зброї [60].

Заборони, встановлені протоколом, лягли в основу універсальних норм звичаєвого права щодо збройних конфліктів, яких необхідно дотримуватися як у міжнародних, так і в національних збройних конфліктах. Наприклад, заборона використання задушливих і токсичних речовин на війні, яка є однією із заборон Женевського протоколу, зазначає в статті 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду, підписаного в 1998 році, що задушливі, токсичні або інші гази та подібні рідини, матеріали чи інструменти використовуються в міжнародних збройних конфліктах. Було регламентовано, що їх використання буде вважатися військовим злочином, і ті, хто не дотримується цієї заборони, будуть притягнуті до відповідальності на міжнародній арені [16, с. 74].

Поки зусилля Ліги Націй щодо роззброєння тривали, іншим питанням, яке займало європейські держави, було збереження поточної післявоєнної

ситуації, створеної Версальським договором. Зокрема, гарантії, яких вимагала Франція щодо зобов'язань Німеччини щодо прикордонних регіонів, лягли в основу текстів договору [3, с. 33]. У 1925 році Німеччина запропонувала Франції укласти пакт безпеки. Після цього того ж року було підписано Локарнський договір за участю Англії, Італії, Бельгії, Чехословаччини, Німеччини та Франції.

Відповідно до цих угод, які були укладені для захисту країн-учасниць конференції від війни та вирішення будь-яких суперечок між цими державами шляхом миру, Німеччина визнала, що її західні кордони, а саме кордони Франції та Бельгії, є визначеними та постійними. Якщо з цього питання виникнуть розбіжності, сила застосовуватися не буде, проблема буде винесена на розгляд Ліги Націй. Крім того, було прийнято рішення вирішувати всі суперечки мирним шляхом. Для того, щоб договір набрав чинності, була введена умова членства Німеччина [7, с. 323].

У той же період переговори між міністрами закордонних справ Франції та США Арістідом Бріаном і Френком Келлогом про відновлення франко-американського арбітражного договору 1908 року, термін дії якого закінчувався в 1928 році, заклали основу Пакту Бріана-Келлога. У відповідь на прохання міністра закордонних справ Франції Бріана визнати війну незаконною у відносинах між двома державами наполягання США на тому, щоб таке зобов'язання було прийнято багатосторонньою угодою, дало результати. Проект договору, надісланий сторонам, які підписали Локарнські договори, був прийнятий відповідними державами [3, с. 34].

Договір під назвою «Пакт Бріана-Келлога» був підписаний 27 серпня 1928 року на зустрічі великих держав Бельгії, Польщі та Чехословаччини в Парижі. Після підписання договору в числі держав, які підписали договір, був і СРСР. Хоча Пакт Бріана Келлога по суті містить моральний, а не правовий зміст, його також можна коротко описати як прокляття війни. У 1929 році до договору приєдналася також Туреччина, яка була зацікавлена в збереженні миру.

Пакт Бріана-Келлога забороняє вдаватися до війни та використовувати силу у суперечках між державами. Договір, спрямований на відмову від війни в прямому сенсі, залишається в силі [7, с. 323].

Пакт Бріана-Келлога стверджував, що вони вважають, що держави повинні відмовитися від війни, щоб зберегти свої мирні відносини. У першій статті пакту було засуджено використання війни для вирішення конфліктів, а потім було введено зобов'язання не використовувати війну як інструмент національної політики. Проте немає згадки про санкцію, яка забезпечить виконання цього зобов'язання [16, с. 78].

У статті 2 він зобов'язує держави вирішувати суперечки мирними засобами. Відповідно до Пакту Бріана Келлога, війна може бути реалізована лише як міжнародний примусовий захід, якщо вона ведеться в порядку самооборони. Війна не заборонена проти держав, які не є учасниками цього пакту [7, с. 324]. Цей багатосторонній договір, який забороняє використання війни як інструменту національної політики, є єдиним документом, що забороняє війну в міжвоєнний період.

Лондонська конференція з обмеження військово-морських озброєнь також зіграла свою роль. Лондонський договір про обмеження морських озброєнь був підписаний між Америкою, Англією та Японією 22 квітня 1930 р. Згідно з договором, Сполучені Штати повинні були мати вісімнадцять крейсерів по 10 000 тонн кожен і легкі крейсери по 134 000 тонн. Британія мала б тринадцять крейсерів по десять тисяч тонн кожен і два крейсера по 8400 тонн кожен, а військові кораблі на 192 000 тонн легші Японія мала б дванадцять крейсерів, чотири з яких мали б 7100 тонн, і малі військові кораблі по 100 450 тонн. Тоннаж міноносців, виділений Америці та Англії, становив 150 000 тонн, а Японії – 105 000 тонн. Усі три штати мали б 52 700 тонн підводних човнів. Договір забороняв будівництво нових лінійних кораблів до 1936 року. Пропорція авіаносців залишилася згідно з домовленістю, досягнутою у Вашингтоні. Відповідно було вирішено, що для

Сполучених Штатів і Англії буде 135 000 тонн авіаносців і 81 000 тонн для Японії [16, с. 78].

Як і у Вашингтонському договорі, зобов'язання, накладені Лондонським договором про обмеження та скорочення військово-морських озброєнь, також призвели до того, що озброєння здійснювалося в певному порядку [3, с. 36].

Слід окремо відмітити Манхеттенський проект. Ядерні дослідження проклали шлях до ядерної вибухівки з відкриттям поділу атома на два або більше елементів і відкриттям нескінченної енергії, яку це розщеплення виявить. Дослідження ядерної зброї на деякий час стали гонкою, і першим учасником цієї гонки стала Німеччина. Німеччина знала, що ця ефективна зброя матиме енергетичний і військовий потенціал, але проти цього США, Англія та Канада зайняли своє місце в цій гонці з Манхеттенським проектом проти Німеччини. Дослідження ядерної зброї просувалися дуже складним процесом.

У 1938 році Німеччина вжила всіх необхідних заходів для проведення ядерних досліджень. У той час, коли Німеччина та весь світ готувалися до війни, професору фізики та хімії Отто Гану під час своїх експериментів в Інституті кайзера Вільгельма вдалося розщепити атом урану, бомбардуючи його нейтронами. Відомо, що Ган, відомий сьогодні як «батько атома», намагався зберегти свою роботу в таємниці, вважаючи, що його винахід можна використовувати як зброю на полях битв. Однак колеги Хана не змогли зберегти це відкриття в секреті.

Про винаходи ядерної зброї, які відносяться до Альберта Ейнштейна, було повідомлено президенту США Рузвельту в листі, написаному Ейнштейном, і було запропоновано фінансову допомогу для досліджень вчених з цього питання. У листі написані речення:

«Пане президенте, робота Енріко Фермі та Лео Сіланда переконала мене, що уран може стати важливим джерелом енергії в найближчому майбутньому. Цей винахід може призвести до створення дуже потужних

бомб. Маю інформацію, що фашисти працювали над цим питанням. Америка повинна діяти перед ними. Інакше цивілізація загине».

Американський президент Рузвельт надав фінансову допомогу для ядерних досліджень, і для початку цього проекту було зроблено інвестиції в розмірі двох мільйонів доларів. Тоді нові доплати з бюджету почали видавати без запитань у Сенату. До того часу було вирішено, що групи, які окремо працюють над ядерною зброєю, збиратимуться і працюватимуть в одному місці. Чиказький університет був обраний для ядерних досліджень. Керівником цього проекту був фізик Енріко Фермі. Енріко Фермі здійснив першу ланцюгову реакцію в Чиказькому університеті в 1942 році і зіграв важливу роль у створенні атомної бомби [56, с. 42].

Багато вчених з різних куточків США брали участь у Манхеттенському проекті. У цьому проекті брали участь 43 людини, в тому числі одна жінка. Було знайдено спеціальну лабораторію для проведення досліджень, яку поставили під жорсткий контроль. Вчені, які брали участь у проекті, могли спілкуватися лише між собою, це дослідження було приховане навіть від найближчих.

Поки проводилися ядерні дослідження, їм було заборонено заводити дружбу з іншими вченими, які працювали на різних кафедрах Чиказького університету. Через багато років, згідно з словами деяких вчених, які брали участь у цьому проекті, ніхто, крім 5 осіб із 43, які працювали над проектом, навіть не здогадувався, заради чого вони працювали або що вони намагалися знайти. Наприкінці місяців роботи було 2 грудня 1942 року.

Артур Х. Кемптон, тодішній керівник кафедри фізики Чиказького університету, передав по телефону зашифроване повідомлення «Італійський навігатор приземлився в Новому Світі» президенту Гарвардського університету Джеймсу Б. Конанту [38]. У певному сенсі це повідомлення передвіщало «нову військову машину». Ця нова бойова машина виявила атомну бомбу, і таким чином Манхеттенський проект досяг своєї початкової мети та був завершений [36].

Хоча до липня 1945 року війна в Європі вже закінчилася, війна на Далекому Сході тривала з усією жорстокістю. Адміністрація США тиснула на Оппенгеймера та його команду щодо проведення ядерного випробування. Тому що вони хотіли, щоб їхні руки були міцними, поки вони сиділи за столом у Потсдамі, де обговорювалися післявоєнні питання. Тому випробування мали бути проведені до відкриття конференції 17 липня 1945 р. [28, с. 29]. 16 липня 1945 року відбулися перші випробування під назвою «Троїцький». У цей день першу в світі ядерну бомбу було підірвано поблизу міста Аламорга за допомогою випробування під назвою трійця (трійця в християнській вірі, яка використовується для вираження батька, сина та святого духу) [17, с. 8].

Ядерна зброя випускалася двох видів. Це плутонієва та уранова атомні бомби. Як згадувалося раніше, перший з них був випробуваний в Аламорго. Атомна бомба, випробувана в Аламорго, США, була плутонієвою. Друга, уранова атомна бомба, була застосована проти Хіросіми, Японія в 1945 році без випробувань. Через три дні після бомби, скинутої на Хіросіму, 9 серпня 1945 року, випробувана плутонієва атомна бомба була використана проти Нагасаки, Японія [46, с. 22].

Застосування ядерної зброї проти Японії призвело до того, що людство стало свідком великої катастрофи. У житті людей, які пережили цю подію в Японії, відбулися великі зміни. Результат вважався досить успішним для тих, хто використовував цю зброю, і після цієї події багато країн створили власні атомні бомби за допомогою власних вчених і практик у Манхеттенському проекті [12].

Вчені, які брали участь у Манхеттенському проекті, зробили різні прогнози щодо властивостей бомби, і більшість із цих прогнозів були вірними. Вони визначили, що удар бомби був еквівалентний 18 000-20 000 тоннам тротилу, а оцінки впливу бомби на Хіросіму сьогодні коливаються від 10 000 до 20 000 тонн із середнім значенням 15 000 тонн [1, с. 216].

Після атомної бомби, використаної проти Японії під час Другої світової війни, відбувся швидкий розвиток ядерної галузі, і руйнівна сила цих бомб зросла. Атомні бомби, використані проти Японії, тепер можна віднести до групи звичайних озброєнь. У той час як передбачається, що перші вироблені атомні бомби були в 1000 разів сильнішими, встановлено, що ті, що виробляються сьогодні, в 6500 разів сильніші, і легша зброя була включена в наше життя порівняно з попередньою ядерною зброєю [46, с. 24].

Слід також зазначити про роззброєння в епоху холодної війни та після. У період холодної війни, який почався із закінченням Другої світової війни в 1945 році і тривав до 1991 року, коли Радянський Союз розпався, багато держав, насамперед США і Радянська Росія, які мали зброю масового ураження, продовжували виробляти і збирати хімічну зброю. Згідно з офіційними заявами, зробленими пізніше, було зазначено, що кількість запасів хімічної зброї, які зберігаються в цих країнах після періоду холодної війни, коливалася від 29 000 метричних тонн до 40 000 метричних тонн.

На початку холодної війни для СРСР, який відставав у ядерній зброї від США, було природним почати працювати над отриманням ядерної зброї через проблеми безпеки. Проте неможливо було нехтувати наявністю пропозиції СРСР врятувати весь світ від ядерної зброї. Після Другої світової війни було проведено багато переговорів, і спільною метою цих переговорів було запобігання жахам ядерної зброї [49, с. 28-29].

Після закінчення Холодної війни Радянський Союз розпався, і старий світовий порядок, який проявлявся як протистояння між Сходом і Заходом, був замінений новим світовим порядком [17, с. 32]. До 1990 року загальна кількість ядерної вибухівки в руках США і СРСР, які мали 97 відсотків загальної ядерної зброї в світі, досягла 18 000 мегатонн. Однак уся зброя, використана у Другій світовій війні, становила лише 11 мегатонн, коли до неї додалася зброя у війнах у Кореї та В'єтнамі, і навіть ця сума коштувала життя 44 мільйонам людей [6, с. 603].

Після того, як Кубинська ракетна криза відкрито прийняла теорію взаємного знищення наддержав, наддержави вступили в період «затримання». І супердержави діяли з логікою, що якщо їхні системи захисту обмежені, немає потреби виробляти нові технологічні системи наступальної зброї, і взаємне стримування продовжуватиме працювати [28, с. 52].

РОЗДІЛ 3

МІЖНАРОДН-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЯДЕРНОГО РОЗЗБРОЄННЯ

3.1. Міжнародні договори у сфері нерозповсюдження ядерної зброї.

Швидке розповсюдження ядерної зброї є загрозою миру та безпеці. Є кілька причин, чому нерозповсюдження є таким важливим. Загальне роззброєння займає тривалий час і може бути здійснено після детального вивчення. Головне в такому дослідженні – усунути перешкоди, які б ускладнювали це. Найголовніше, що можна зробити таким чином, це хоча б обмежити доступну зброю. Інша причина полягала в тому, що дослідження ядерної енергії досягли точки, коли деякі держави, окрім великих держав, могли б виробляти ядерну зброю, якщо б вони цього хотіли. Оскільки розповсюдження ядерної зброї стало небезпекою, ця ситуація змусила ООН вжити запобіжних заходів.

Гонка ядерних озброєнь, що виникла в результаті, змусила держави розглянути можливість масового та масового знищення, яке може статися від імені їхніх країн. Після скидання атомної бомби на Японію весь світ побачив дію і силу ядерної зброї. Це призвело до розуміння того, що розповсюдження ядерної зброї є загрозою для світу, і продемонструвало жахливу руйнівну силу ядерної зброї. Після Другої світової війни багатьом державам вдалося виробити ядерну зброю, і можливість багатьох держав ініціювати або розпочати програму з тією ж метою посилила занепокоєність міжнародної спільноти. Зокрема, «дві наддержави усвідомили небезпеку, пов'язану з розповсюдженням ядерної зброї в країнах, що перебувають у сфері їхнього впливу, і виступили з ініціативами щодо запобігання цьому» [14, с. 119].

Щодо ядерної зброї, то був підписаний ДНЯЗ, який сьогодні є наріжним каменем системи міжнародних відносин. ДНЯЗ є найбільш ефективним і всеосяжним договором, підписаним з цього питання. На додаток до широкої участі, ДНЯЗ став темою, про яку найбільше говорять у цьому відношенні, в

результаті детальних стандартів, які він привніс щодо ядерної зброї та ядерної енергії, а також тиску міжнародної громадськості на всі країни діяти відповідно з ДНЯЗ. Незважаючи на широку участь, Індія, Пакистан та Ізраїль не підписали ДНЯЗ. Північна Корея вийшла з договору в 2003 році. ДНЯЗ було підписано 1 липня 1968 року. Він був ратифікований Сенатом США в 1969 році, і цей договір набув чинності в 1970 році [5, с. 227].

Відповідно до першої статті Договору про нерозповсюдження ядерної зброї кожна ядерна держава-учасниця Договору про нерозповсюдження ядерної зброї зобов'язується не поступатися контролем над ядерною зброєю та ядерними пристроями, а також не допомагати, не заохочувати та не спонукати жодним чином будь-яку державу, що не володіє ядерною зброєю, отримати контроль над ядерною зброєю чи іншими ядерні вибухові пристрої [28, с. 169].

Згідно з другою статтею Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, держави, які не мають ядерної зброї, за будь-яких обставин не можуть заволодіти будь-якими матеріалами, які будуть використані для отримання цієї зброї. Згідно зі статтею 3 Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, Міжнародному агентству з атомної енергії надано повноваження інспектувати об'єкти атомної енергетики, які не будуть використовуватися у виробництві зброї [63]. Кожна держава, яка є учасницею Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, підписала протокол перевірки безпеки з Міжнародним агентством з атомної енергії, і питання про те, як будуть проводитися інспекції, також включено до договору [46, с. 187].

Відповідно до статті 4, яка говорить, що держави-учасниці ДНЯЗ зобов'язуються сприяти обміну приладами, матеріалами та науково-технічною інформацією, яка забезпечить мирне використання ядерної енергії, і мають право брати участь у цьому обміні, Сторони Договору, на території неядерних держав домовляються з іншими державами про мирне використання ядерної енергії та співпрацюють з міжнародними організаціями [3, с. 98].

Іншою статтею Договору про нерозповсюдження ядерної зброї є стаття 6. Кожна держава-учасниця договору зобов'язується сумлінно вести переговори для укладення угоди про неминуче припинення гонки ядерних озброєнь та ефективних заходів щодо ядерного роззброєння та загального і повного роззброєння під суворим і ефективним міжнародним наглядом. У цьому контексті, згідно з договором, ті, хто володіє цією зброєю; П'ять постійних членів Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, таких як Сполучені Штати, Радянський Союз, Франція, Велика Британія та Китай, зобов'язуються добросовісно працювати над припиненням гонки ядерних озброєнь і повним ядерним роззброєнням [30, с. 17]. Однак слід зазначити, що ця заява розпливчата і не містить жодних санкцій, які зобов'язують держави. Таке зобов'язання передбачає лише вступ до процесу роззброєння з ініціативи сторін, і сумнівно, що держави, які володіють ядерною зброєю, можуть досягти абсолютного роззброєння в цьому відношенні.

Згідно зі статтею 10 Договору було вирішено провести конференцію через двадцять п'ять років після набрання чинності ДНЯЗ, щоб вирішити, чи залишатиметься договір чинним, чи його буде продовжено [63]. Кількість держав-учасниць договору, термін дії якого було знову продовжено в 1995 році, становить сто вісімдесят дев'ять, і немає жодної держави, що не бере участь у ньому, крім Індії, Пакистану та Ізраїлю. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї є найважливішим договором в ім'я роззброєння, і держави, які є учасниками договору про нерозповсюдження ядерної зброї, також мають право вийти з договору в будь-який час. Найкращим і єдиним прикладом, який можна навести в цій ситуації, є Північна Корея [40].

Незважаючи на те, що Договір про нерозповсюдження ядерної зброї є найважливішим договором щодо роззброєння на міжнародній арені, не слід випускати з уваги деякі недоліки. Найбільшим недоліком і проблемою ДНЯЗ було те, що він дозволяв збагачувати уран як паливо. Це свого роду дії, які

дуже близькі до володіння ядерною зброєю, і країни можуть робити це таємно або шляхом виходу з ДНЯЗ [19, с. 99].

ДНЯЗ вийшов на перший план із закінченням холодної війни. І це призвело до того, що недержавні суб'єкти могли отримати ядерну зброю. ДНЯЗ не запровадив прямих заходів, пов'язаних з контрабандою ядерних і радіологічних матеріалів недержавними суб'єктами, а також із придбанням експертів із ядерної зброї для зловмисних цілей. Ця ситуація створює нове питання безпеки і є однією з найважливіших сфер, де не вистачає ДНЯЗ. Провідними заходами, які можуть бути вжиті проти загрози ядерного тероризму, є зміцнення режимів нерозповсюдження ядерної зброї та виконання ядерними державами зобов'язань у ДНЯЗ щодо повного роззброєння. ДНЯЗ слід переоцінити та посилити, щоб включити недержавних суб'єктів [14, с. 121].

Договір про нерозповсюдження ядерної зброї виявив елемент нерівності на міжнародній арені, перш за все він не накладав обмежень на деякі держави. Хоча щодо держав, які не дотримуються умов Договору, можуть бути застосовані санкції Ради Безпеки ООН, включаючи застосування сили, як це зазначено в Розділі VII Статуту ООН, донедавна ця можливість не сприймалася як стримуючий фактор. будь-якою державою. Для багатьох країн той факт, що пріоритетними є комерційні інтереси держав, а не занепокоєння, що спричинить розповсюдження ядерної зброї, спричинив те, що інспекції не проводяться належним чином [32, с. 11].

Вважаю доцільним також зазначити країни, які не підписали Договір про нерозповсюдження ядерної зброї.

Договір про нерозповсюдження ядерної зброї є поворотним моментом і орієнтиром для розвитку атомної енергетики. Незважаючи на те, що важливість ДНЯЗ та його внесок у світовий мир завжди згадується публічно, є країни, які ще не підписали ДНЯЗ. Такими країнами є Індія, Пакистан та Ізраїль. Північна Корея спочатку підписала договір, але пізніше вийшла з нього.

Насамперед хочу зазначити таку державу як Ізраїль. Сьогодні Ізраїль є країною, яка виділяється в багатьох відношеннях, як процесом заснування, так і нестабільністю її географії з моменту заснування. Незважаючи на те, що минуло дуже мало часу з моменту його створення, Ізраїль став однією з країн, ім'я якої найбільше згадується у світовій громадськості [19, с. 100-101].

Вважається, що Ізраїль володіє ядерною зброєю, хоча це не було повністю доведено. Ізраїль також входить до числа країн, які не є учасниками Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Ізраїль, який має проблеми з безпекою через своє регіональне розташування, розглядається як країна з ядерною зброєю для захисту своїх регіональних інтересів. Після 1960 року Ізраїль виглядає як країна, яка успішно завершила виробництво ядерної зброї. Проте той факт, що Ізраїль не є учасником ДНЯЗ і не хоче брати участь у проекті «Зона зброї масового знищення», який планується реалізувати в регіоні Близького Сходу, впливає з відсутності нагляду за цим договором. Для Ізраїлю нездатність запобігти спробам деяких держав-учасниць договору отримати ядерне озброєння розглядається як один із недоліків договору [32, с. 6-7].

Ізраїль – це країна, яка має дуже теплі стосунки як із США, так і з іншими західними країнами, має передові технології та досить відрізняється за своєю географією. Ядерна зброя відіграє дуже важливу роль у середовищі, де багато сусідніх країн не сприймають існування Ізраїлю. У цьому контексті Ізраїль розглядає ядерну зброю як своєрідну страховку своєї національної безпеки. Події між Ізраїлем та арабським світом, які виходять на перший план із сприйняттям загрози з боку Ірану та Ізраїлю, становлять одну з найбільш чутливих точок міжнародних відносин [19, с. 103].

Серед багатьох поточних проблем і конфліктів на міжнародній арені особливого значення набувають події між Індією та Пакистаном. Кашмір, який проходив між ними, викликав гарячі конфлікти між двома державами через такі питання, як контроль над водами, меншини та проблеми з кордоном.

Важливість проблем між двома державами зумовлена, по-перше, інтересом міжнародної громадськості та великих держав до цих проблем, по-друге, високою швидкістю переростання потенційно гарячого конфлікту в ядерну війну через ядерну зброю, яку мають ці країни [19, с. 106].

Індія успішно провела кілька ядерних випробувань, які вона назвала «мирними» в 1974 році. Проблеми безпеки, які виникли через проблеми між Індією та Пакистаном, змусили Пакистан зайняти своє місце в ядерній гонці після Індії. Вважається, що обидві країни, які проводять ядерні випробування, мають ядерну зброю [32, с. 6].

За даними ООН, з одного боку є країни, які точно мають ядерну зброю (США, Росія, Англія, Франція та Китай), а з іншого боку є країни, які не мають ядерної зброї. Існуюча ядерна зброя таких країн, як Індія, не визнається ООН. Таким чином, виникає ситуація, коли зброя п'яти країн, які вважаються такими, що володіють ядерною зброєю, вважається «легітимною», і це призводить до посилення критики угоди. Індія підкреслила, що ДНЯЗ викликає дискримінацію між країнами, і заявила, що він організований відповідно до інтересів деяких держав, але заявила, що не буде учасником цього договору [26, с. 35].

Незважаючи на те, що ДНЯЗ є важливою спробою роззброєння, ми можемо припустити, що країни, які Організація Об'єднаних Націй вважає такими, що мають ядерну зброю, захищені, і необхідно запобігти ядерному супернику проти цих держав [46, с. 188].

Не менш важливою угодою в цій сфері є договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань.

Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань був створений з метою сприяння ядерному роззброєнню та забезпечення міжнародної безпеки [46, с. 188-189]. Текст створеного договору був прийнятий і затверджений ООН в 1996 році рішенням під номером 4462 і відкрито для підписання в цей же день. Договір ще не набув чинності, оскільки деякі країни не ратифікували його. Очікується, що договір підпишуть Індія, Пакистан, Північна Корея,

Китай, США, Іран, Єгипет та Ізраїль. Крім того, Сполучені Штати підписали договір, але договір все одно не міг набути чинності, оскільки Сенат його не ратифікував [26, с. 36-37].

Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань забороняє ядерні випробування шляхом детонації. Будь-які експерименти, в тому числі підземні, заборонені. Однак у 1963 році ядерні випробування, крім підземних, були заборонені Законом про часткову заборону ядерних випробувань. Метою Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань є запобігання розробці і розповсюдженню ядерної зброї та сприяння міжнародній безпеці. Встановлена Договором заборона на здійснення ядерного вибуху в основному контролюється сейсмічними, радіонуклідними, гідроакустичними та інфразвуковими методами через широку мережу, яка встановлюється відповідно до положень Договору. Крім цього, ядерні вибухи можуть контролюватися шляхом перевірок [41].

Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань забороняє ядерні випробування. У статті 1 сфери дії Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань кожна держава-учасниця зобов'язується не проводити випробування ядерної зброї чи інший ядерний вибух і ухвалює обмеження та запобігання таким вибухам у рамках Договору. У статті 2 Договору кожна держава-учасниця зобов'язується не спричиняти, не заохочувати та не сприяти будь-яким способом будь-якому випробувальному вибуху ядерної зброї чи будь-якому іншому виду ядерного вибуху [5, с. 218].

Держави-учасниці Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань зобов'язуються не проводити, забороняти та запобігати будь-яким випробуванням ядерної зброї чи іншим ядерним вибухам у районах, які вони контролюють. Утримуючись від випробувань і підривів будь-якої ядерної зброї, вони також зобов'язуються утримуватися від пропаганди будь-якої ядерної зброї або особистої участі будь-яким чином у її реалізації [60].

Для виконання Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань кожна держава повинна виконувати свої зобов'язання та перевіряти національних громадян, фізичних і юридичних осіб на своїй національній території, чи вчиняли вони такі дії. Кожна держава-учасниця співпрацюватиме з іншими державами-учасницями та надаватиме правову допомогу одна одній у виконанні зобов'язань.

Несхвалення договору з боку США затримує роззброєння. Невжиття цих кроків стане прикладом для інших країн і зробить ситуацію все більш негативною [46, с. 190]. Той факт, що договір не був ратифікований, не дозволяє йому набути чинності. З цієї причини заходи щодо ядерної зброї відкладаються.

Варто також зазначити договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі та під водою.

Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі та під водою був підписаний Сполученими Штатами Америки, Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії та Союзом Радянських Соціалістичних Республік 5 серпня 1963 року в Москві та набув чинності. того ж року. Китай стверджував, що цей Договір був спробою Великобританії, США та СРСР зберегти свою ядерну монополію [26, с. 26-27].

Договір не накладав жодної заборони на підземні експерименти. Відповідно до статті 1 цього договору сторони зобов'язуються не проводити ядерних випробувань під водою, в атмосфері чи космічному просторі та не сприяти проведенню таких випробувань. Крім того, якщо радіоактивні залишки від підземних випробувань виходять за межі країни, де стався вибух, такі випробування також заборонені. Використовуючи фразу будь-який інший ядерний вибух у статті, про яку йде мова, всі випробування на землі, навіть мирні, заборонені. Встановлюючи обмеження на випробування, ядерні держави вважаються об'єднаними спільною метою – покласти край забрудненню навколишнього середовища людини радіоактивними

матеріалами. Московський договір привітали багато держав, і держави погодилися на обов'язковість договору. Відповідно до 3-ї статті договору, договір був відкритий для всіх країн. Крім того, згідно зі статтею 4 Договору кожна держава має право вийти з договору, якщо інтересам її країни завдано шкоди [57].

Цей договір, який обмежував випробування ядерної зброї в окремих регіонах, не досяг повного успіху. Однак це спричинило пом'якшення відносин між СРСР і США. Проте підземні випробування ядерної зброї та її випробування державами, що не є членами цього договору тривали. Цій ситуації, яка негативно впливає на навколишнє середовище, не вдалося запобігти, і вона спричинила поширення радіоактивних опадів.

3.2. Інституційні механізми щодо контролю над нерозповсюдженням ядерної зброї.

Як зазначалося раніше, однією з найважливіших проблем, з якими стикається міжнародна система в сучасному світі, є нездатність запобігти розповсюдженню ядерної зброї, і одним із найефективніших шляхів вирішення цієї проблеми є робота з роззброєння. Одним із таких досліджень є Міжнародне агентство з атомної енергії, створене при ООН. Міжнародне агентство з атомної енергії є універсальною організацією, відповідальною за нерозповсюдження ядерної зброї [26, с. 18-19].

У 1953 році президент США Ейзенхауер у своїй промові на Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй підкреслив, що атом слід використовувати в мирних цілях. Крім того, Ейзенхауер, маючи на увазі використання ядерної енергії в мирних цілях, запропонував створити систему запобігання використанню цієї енергії у військових цілях. Крім мирного використання ядерних технологій, це також сприяє стандартам ядерної безпеки держав-членів [13, с. 33].

Створення Міжнародного агентства з атомної енергії датується 1957 роком. Майже двісті п'ятдесят аудиторів працюють у цій установі, і вона має

свої приміщення в багатьох місцях світу. Крім того, він відстежує та контролює, чи дотримуються зусилля з роззброєння відповідно до домовленостей, укладених країнами щодо невикористання цієї технології у військових цілях [58, с. 12-13].

Серед обов'язків Міжнародного агентства з атомної енергії є підготовка персоналу для роботи в цій галузі та допомога в контролі центрів ядерної енергії держав-учасниць цієї установи. Держави-члени здійснюють такі заходи, як забезпечення співпраці в разі аварій і надзвичайних ситуацій у цій сфері, інформування про випробування та запобігання ядерному тероризму. Він також відіграв важливу роль у регулюванні «Угоди про раннє сповіщення про ядерні аварії» та «Контракту про допомогу в ядерних аваріях або радіоактивно небезпечних ситуаціях». Вони також стежать за виконанням Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Хоча право агентства контролювати кожне питання, пов'язане з ядерними дослідженнями, вітається, його критикують за відсутність прямих санкцій. Необхідність отримання дозволу від держав-членів при проведенні інспекцій створює великий недолік, і виникає потреба Міжнародного агентства з атомної енергії вжити заходів у цьому напрямку для усунення цього недоліку та проблеми [46, с. 172-173].

Після аварії на Чорнобильській АЕС речовини, привезені Міжнародним агентством з атомної енергії, набули ще більшого значення. Чорнобиль змусив країни-члени Міжнародного агентства з атомної енергії вжити додаткових заходів проти ядерної безпеки [14, с. 130]. Згідно зі статтею II Міжнародного агентства з атомної енергії: «збільшити та прискорити внесок атомної енергії у світовий мир, здоров'я та добробут. Виконуючи цей обов'язок, воно забезпечує, наскільки це можливо, щоб допомога, надана агентством або на його запит, чи під його управлінням чи контролем, не використовувалася у військових цілях».

Права, надані Міжнародному агентству з атомної енергії, дуже широкі. Підсумовуючи, вжиття всіх видів заходів для збільшення роботи, виконаної

для мирного використання ядерної енергії (Стаття III. А. 1) створення системи нагляду за ядерною безпекою для запобігання використанню ядерної допомоги, яка надається Міжнародним агентством з атомної енергії для військових цілей, а також забезпечувати у разі будь-якої двосторонньої чи багатосторонньої угоди, виконувати її на прохання сторін (стаття III. А.5), а також здійснювати практику ядерної безпеки відповідно до певних критеріїв (стаття III. А.6).

Хоча детальної статті про технічне питання немає, вони підкреслили, що слаборозвиненим країнам також можна допомогти використовувати атомну енергію. Хоча вони хотіли запобігти військовому поширенню ядерної енергії, вони не могли досягти повного успіху, оскільки не мали повноважень прямих санкцій [13, с. 34-35].

Зрозуміло, що розповсюдження ядерної, хімічної та біологічної зброї становить загрозу міжнародному миру та безпеці. Проте загального консенсусу щодо того, як боротися з цією загрозою, немає. Ситуація стає ще складнішою, коли йдеться про використання цієї зброї недержавними суб'єктами. Вперше Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію відповідно до глави 7, яка включає примусові заходи для запобігання поширенню зброї масового знищення, засобів її доставки та будь-яких пов'язаних з нею матеріалів. Це важлива подія. Резолюція наголошує на важливості посилення національного, регіонального та міжнародного співробітництва та координації [14, с. 137].

Резолюція 1540 була прийнята Радою Безпеки ООН у 2004 році. Згідно з резолюцією 1540, держави вимагають від держав криміналізувати розповсюдження ядерної зброї, запровадити суворий контроль над експортованими матеріалами та забезпечити безпеку всіх чутливих предметів у межах своїх кордонів. У резолюції 1540 «Прийняття та забезпечення виконання чинних законів, які забороняють недержавним суб'єктам виробляти, володіти, купувати, розробляти, транспортувати або використовувати ядерну, хімічну та біологічну зброю та засоби її доставки»

згадано про розробку та впровадження ефективних фізичних заходів [53]. У Рішенні № 1540 йдеться про заходи, які можуть бути вжиті для усунення небезпеки, що створюється цією ситуацією, у разі захоплення зброї масового ураження терористичними організаціями.

Згідно з міжнародним правом, немає норми, яка б обмежувала або повністю знищувала використання ядерної зброї. Згідно з консультативним рішенням ООН, ця ситуація розглядається як основна причина, чому роззброєння не могло відбутися.

Щоб усунути уявлення про те, що в міжнародному праві існує прогалина щодо загрози використання ядерної зброї, роззброєння має бути повністю реалізоване міжнародними договорами. Якщо такого договору немає, володіння ядерною зброєю можна розглядати як доказ того, що немає чіткої та повної заборони на використання. На думку більшості, навіть загальні принципи міжнародного гуманітарного права, які вважаються звичаєм і застосовуються до загрози або застосування ядерної зброї, не усувають цю прогалину [58, с. 14].

Міжнародний суд ООН у своєму консультативному висновку щодо ядерної зброї 1996 року дав відповідь на наступне запитання щодо загрози або використання ядерної зброї.

«Чи дозволяє міжнародне право загрозу або використання ядерної зброї за будь-яких обставин?».

А. Немає конкретного дозволу (одностайності) щодо загрози або використання ядерної зброї ні в усталеному, ні в договірному міжнародному праві;

В. У міжнародному праві немає всеосяжної та універсальної заборони щодо загрози або використання ядерної зброї;

С. Загроза силою або її застосування за допомогою ядерної зброї, яка суперечить пункту 4 статті 2 Статуту ООН і не відповідає всім вимогам статті 51, є незаконною (одноголосно);

D. Загроза або використання ядерної зброї має відповідати вимогам застосовного міжнародного права під час збройних конфліктів, зокрема принципам і нормам міжнародного гуманітарного права, а також конкретним зобов'язанням, що випливають з договорів та інших зобов'язань, які прямо стосуються ядерної зброї (одноголосно);

E. З вищезазначених вимог випливає, що загроза або застосування ядерної зброї, як правило, суперечить нормам міжнародного права, які застосовуються до збройних конфліктів, і, зокрема, принципам і нормам гуманітарного права.

Беручи до уваги сучасний стан міжнародного права та фактичні дані, які є в його розпорядженні, Суд не може дійти певного висновку щодо того, чи є загроза або використання ядерної зброї законними чи незаконними в надзвичайних обставинах самооборони, коли саме виживання на кону держава (сім проти семи) і переважним голосуванням президента);

F. Є зобов'язання (одноголосно) продовжувати та добросовісно завершити переговори, спрямовані на встановлення суворого та ефективного міжнародного контролю за всіма аспектами ядерного роззброєння».

Згідно з міжнародним правом збройних конфліктів, використання ядерної зброї без розмежування між цивільними особами та солдатами та завдання шкоди навколишньому середовищу заборонено. Згідно з цією ситуацією, виходить, що ця зброя може бути використана, якщо вона використовується у спосіб, який не завдає шкоди населенню та навколишньому середовищу. Однак вважається неможливим, щоб застосування ядерної зброї не спричинило загибель мирного населення чи не завдало шкоди навколишньому середовищу.

Договір, який накладає загальну заборону на ядерну зброю порівняно з біологічною та хімічною зброєю, ще не підписаний. Однак той факт, що багато договорів, укладених в ім'я роззброєння, також включають ядерну зброю, став незаперечним. Ці договори, як правило, були договорами, які наклали заборону на судові процеси в певних регіонах. У дослідженнях

ядерного роззброєння було укладено угоди, щоб запобігти тому, щоб країни, які не мають ядерної зброї, мали цю зброю. Але жоден із цих договорів не містить положень, які б забороняли державам, що володіють ядерною зброєю, використовувати її у збройному конфлікті.

На сьогоднішній день не існує жодного міжнародного договору, що забороняє використання ядерної зброї. Замість того, щоб використовувати ядерну зброю, докладалися зусилля для зменшення або обмеження кількості такої зброї або для поширення ядерної зброї [17, с. 70-71].

ВИСНОВКИ

Процес атомного розпаду, який розпочався з Манхеттенського проекту й успішно завершився під час війни, відкрив світові надзвичайну силу й поставив людство перед важливою проблемою. Те, що виробництво ядерної енергії для військових цілей стало майже гонкою, стало очевидним особливо в процесі після того, як США застосували таку зброю проти Японії. Хоча США сприймають цю ситуацію як успіх, поширення ядерної зброї почало непокоїти і США.

Ядерна зброя, яка отримала звання найнебезпечнішої зброї у світі після Другої світової війни і продовжує це робити й сьогодні, негативно вплинула на людство своєю жахливою стороною з самого дня свого існування. Однак, щоб досягти такої великої влади, держави зайняли своє місце в цій гонці, сказавши, що я теж тут. Очевидно, що причиною цього може бути запобігання дискомфорту, який вони відчують від країн, яких вони вважають ворогами у зовнішній політиці, можливо, передбачуваний стримуючий ефект ядерної зброї або, можливо, бажання бути сильними.

Ядерні озброєння зросли в останні роки, і держави, які вважаються супердержавами, а також менші держави намагалися придбати ядерну зброю. Ці держави, які хочуть отримати ядерну зброю, досягли сили використовувати цю зброю проти країни, яку вони вважають ворогом. І щоб уникнути такої ситуації, кожна держава має брати на себе відповідальність. Якщо ця зброя потрапить до рук невеликих чи великих терористичних організацій або якщо терористичні групи використають цю зброю, проти кого будуть застосовані контррепресії? Чи буде він використаний проти терористів чи проти держави, в якій живуть терористи?

Сполучені Штати, Китай, Росія, Англія та Франція, які є п'ятьма постійними членами Ради Безпеки ООН, вважаються такими, що володіють ядерною зброєю, і вважається, що ці країни мають ядерну зброю законно. Така ситуація гальмує кроки до роззброєння. Тому що в цьому випадку

недостатньо, щоб інші ядерні країни лише скорочували свою ядерну зброю, і це створює своєрідне протиріччя.

Передбачається, що така держава, як Іран, яка є регіональною державою, отримує ядерну зброю шляхом збагачення урану. ДНЯЗ не забороняє збагачення урану. Становлення Ірану ядерною державою – це ситуація, яка посилить його вплив у світі. Крім того, якщо дослідження ядерної енергетики Ірану проводилися за підтримки США, то після Ісламської революції ситуація змінилася на протилежну. Іран є державою-учасницею ДНЯЗ, хоча США наклали ембарго на Іран, припускаючи, що він виробляє ядерну зброю. Крім того, згідно з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї кожна держава-учасниця має право вийти з цього договору.

Той факт, що США не продемонстрували Ізраїлю такої ж ситуації, як Ірану, і те, що США мають найбільшу кількість ядерної зброї у світі, викликає сумніви щодо того, чи зроблено реальний крок у цьому напрямку. У цьому випадку віра в те, що США зробили повний внесок у ядерне роззброєння, почала притуплятися. Незважаючи на те, що на більшості зустрічей США надали інформацію про зменшення кількості ядерних боєголовок, цю ситуацію ніяк конкретно розкрити не вдалося.

Збільшення розповсюдження ядерної зброї та відсутність чітких даних щодо кількості озброєнь показують, що Договір про нерозповсюдження ядерної зброї не є повністю ефективним. ДНЯЗ прямо не забороняє використання ядерної зброї. Крім того, згідно з рішенням Міжнародного суду ООН, який виніс рекомендацію щодо законності використання цієї зброї, постановив, що використання ядерної зброї не може являти собою порушення міжнародного права.

Заборонена сторона ядерної зброї пов'язана з розповсюдженням цієї зброї. Тому що багатосторонній договір про заборону використання ядерної зброї ще не сформований. Метою, яку потрібно було досягти щодо ядерної зброї, було скорочення кількості такої зброї та поширення ядерної зброї, а не

заборона виробництва та використання такої зброї. Крім того, крім використання ядерної зброї, немає жодного міжнародного правового документа, який показує, що ця зброя суперечить міжнародному праву для тих, хто виробляє цю зброю. Було підписано багато договорів про обмеження кількості ядерної зброї. Ці договори, які особливо підкреслюють виробництво, придбання, розміщення та випробування ядерної зброї в країні, змусили міжнародні організації, пресу та суспільство усвідомити небезпеку, яку представляє ця зброя.

Крім того, ця ситуація вказує на те, що суспільство увійшло в процес підвищення обізнаності. Це усвідомлення в суспільстві, яке розглядається як бажання проти припущення, що існуюча зброя буде повністю заборонена в майбутньому, на жаль, ще не реалізовано. Найкращим способом досягнення цього була б повна заборона на використання ядерної зброї. І в основу тих угод, які хочуть бути універсальними, можна буде поставити лише правовий текст. Слід проводити як конференції з роззброєння, так і дипломатичні конференції, а використання ядерної зброї має бути криміналізовано міжнародним правом. Для забезпечення міжнародного миру та міжнародної безпеки було б доречним повне роззброєння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aczel A. D. Uranyum Savaşları, Alfa yayıncılık, 2012. 272 s.
2. Allison Graham. Nükleer Terörizm Önlenebilir Nihai Felaket. 1 baskı. İstanbul: Salyangoz Yayınları. 2006. 303 s.
3. Alper, G. International disarmament efforts and its reflections on Turkish foreign policy (1964-1974) , Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. 2011. 142 s.
4. Altın V. Nükleer Silahlar Ve Etkileri, Bilim Ve Teknik Dergisi. 2004. 2004. 1-23.
5. Arı T. Global Politika Ve Güney Asya: Keşmir Sorunu ve nükleer yarış, İstanbul, Alfa Yayınları. 2000. 263 s.
6. Arı T. Uluslararası İlişkiler Ve Dış Politika, İstanbul, Alfa Yayınları. 2008. 604 s.
7. Arnold R., Noelle Q. International Humanitarian Law and Human Rights Law: Towards a New Merger in International Law, Leiden-Boston. 2008. 596 p.
8. BBC Turkish "İran zenginleştirilmiş uranyum seviyesini indirdi". 2014. URL:https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/07/140721_iran_uranyum
9. Beş Soruda İran'la Nükleer Antlaşma. 2015. URL: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150714_bes_soruda_iran_nukleer
10. Carus, W. Seth. Defining “Weapons of Mass Destruction”, National Defense University Press Washington, D.C. 2012. 91 p.
11. Cenevre Protokolü. URL: https://www.wikizero.net/wiki/tr/Cenevre_Protokol%C3%BC
12. Çetin Bal, Manhattan Projesi. 2005. URL: <http://u2.lege.net/cetinbal/manhattanprojesi.htm>
13. Dayday N. Stratejik Öngörü, Stratejik Araştırmalar Dergisi, (10), 33. 2007.

14. Denizer O. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Devlet Dışı Aktörlerin Kitle İmha Silahları İle Terör Eylemleri Yapma Eğilim Ve Yeteneklerinin Değerlendirilmesi, Doktora Tezi , Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü. 2014.
15. Denk E. Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar, Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi. 66 (3). 2011. 93-136 s.
16. Dinstein Y. The Conduct of Hostilities Under The Law of International Armed Conflict, Cambridge UK. 2004.
17. Doğan N. Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Uluslararası Sistem NATO'nun Rolü Ve Türkiye'nin Stratejik Konumu, Sosyal Bilimler Dergisi. 2010. 25-41 s.
18. Dougherty, E.J., ve Pfaltzgraff, L.R. Contending theories of international relations, A comprehensive survey fifth edition, Longman, New York. 2001. 706 p.
19. Durmuş S. Nükleer Silahların Uluslararası İlişkilerdeki Rolü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı. 2006.
20. Erdoğan İ. Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı, Akademik Bakış Dergisi, 6 (12). 2003. 265-292.
21. Ertan Keskinsoy, Nükleer Santralden Nükleer Silaha. 2006. URL: <https://birikimdergisi.com/guncel/953/nukleer-santralden-nukleer-silaha>
22. Gahlaut, S. India in the World Order: Searching for Major-Power Status, Book Reviews-International Relations, Vol.3, No.4, University of Georgia. 2005. 291 p.
23. Harun Çelik, Pakistan Aç Kaldı Bombayı Yaptı. 2009. URL: <http://www.defenceturk.com/index.php?topic=639.0>
24. Holsti, O.L. The Practice of Social Research, 7th. Edition, Wadsworth, Belmont CA. 1995.

25. İran'la Nükleer Anlaşma Sağlandı. 2015.
URL:<https://www.haberturk.com/dunya/haber/1102822-iranla-nukleer-anlasma>
26. Ismakhanbetova A. Orta Asya Bölgesinde Nükleer Silahsızlanma: Kazakistan Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2013. 140 s.
27. İsrail'in nükleer gücü sır. 2015. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-nukleer-gucu-sir/52589>
28. İşbilen E. Nükleer Satranç, İstanbul ,Ozan Yayıncılık. 2009. 206 s.
29. İşte Nükleer Ülkeler. 2009. URL:<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/11983726.asp>
30. Joyner, D. H. Iran's Nuclear Program and International Law, Penn State Journal of Law & International Affairs. 2013. 281-293 p.
31. Karaosmanoğlu A. Nükleer Stratejinin İlk On Yıllı, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, cilt 51 sayı 1. 1996. 322-346 s.
32. Kibaroglu M. Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar, Uluslararası İlişkiler Dergisi , cilt 1 sayı 1. 2004. 154-172.
33. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Üyelerinin Savunması ve Güvenliği için Stratejik Kavram. 2010. URL:https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120207_strategic-concept-2010-tur.pdf
34. Kuzey Kore NPT'den çekildi. 2003. URL:<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/kuzey-kore-nptden-cekildi-120830>
35. Kuzey Kore'nin nükleer silah ve füze çalışmalarının tarihçesi. 2017.
URL: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41081912>
36. Manhattan Projesi. URL:<http://www.zamandayolculuk.com/manhattanprojesi.htm>
37. Manhattan Projesi ve Nükleer Silahların Başlangıcı. 2008.
URL:<https://www.frmtr.com/garip-olaylar/1454036-manhattan-projesi-ve-nukleer-silahlarin-baslangici.html>
38. Mayor A. Dirty tricks in ancient warfare. Quarter J Mil His. 1997.

39. Mehmet Askeri Canpolat, Kuzey Kore'nin Nükleer Programı Ve Dış Politikası. 2017. URL:https://www.academia.edu/32857122/_%C3%96rmeci_Ozan_2017_Kuzey_Kore_N%C3%BCkleer_Program%C4%B1_ve_2017_Kuzey_Kore_Krizi_Uluslara%20ras%C4%B1_Politika_Akademisi
40. NPT Withdrawal: Time for the Security Council to Step In. URL:https://www.armscontrol.org/act/2005_05/Bunn_Rhineland
41. Nükleer Denemelerin Kapsamlı Yasaklanması Antlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Millî Savunma ve Dışişleri Komisyonları Raporları. URL: <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss171m.htm>
42. Nükleer Güç Olarak Hindistan ve Pakistan. URL:<https://stratejikortak.com/?s=N%C3%BCkleer+G%C3%BC%C3%A7+Olarak+Hindistan+ve+Pakistan>
43. Nükleer Silahsızlanma Rejimi. URL: http://www.nukleer.web.tr/ekonomik_idari/silahsizlanma01.html
44. Oğuz Ş. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde NATO'nun Nükleer Silah Politikasının Uluslararası Güvenliğe Etkileri Ve Türkiye, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2014. 285 s.
45. Orhan Gazigil, Rusya'nın Güvenlik Garantisi: Nükleer Üstünlük. URL: <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?makaleid=323>
46. Özgür, S. Geleceğe Yönelen Tehdit Kitle İmha Silahları, İstanbul: IQ Kültür Sanat. 2006. 224.
47. Özkan, G. ABD-İran Arasında Nükleer Güç ve Güvenlik Sorunu, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, cilt 44 sayı 509. 2007. 21-34.
48. Richmond Hobson Pearson, "Disarmament", American Society of International Law, Vol. 2, No. 4, October 1998, s. 743.
49. Sagan, S. D., Waltz, K. The Spread of Nuclear Weapons: A Debate, New York, London: W. W. Norton & Company. 1995.
50. Sancak, K. Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü, Karadeniz Teknik Üniversitesi. 2013. s.123-134.

51. Scheinman, Lawrence, Comprehensive Test Ban Treaty (CTBT). URL:<https://www.nti.org/analysis/articles/comprehensive-nuclear-test-ban-treaty/>
52. Silahlanma Soğuk Savaş yılları seviyesine yükseldi. 2017. URL: <https://www.evrensel.net/haber/308981/silahlanma-soguk-savas-yillari-seviyesin-yukseldi>
53. Silahların Yayılması ve Kalkınma-Bağlantılar Açığa Çıkıyor. URL: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/turkish/art3.html>
54. Silahsızlanma–Disarmament, Kübra Sezgin. 2014 URL: <http://www.tuicakademi.org/silahsizlanmadisarmament/>
55. Tannenwald, N. The Nuclear Taboo: The United States and the Non-Use of Nuclear Weapons since 1945, Cambridge University Press. 2007. 450 p.
56. Tekin B. Radyoaktiviteden Atom Bombasına, ODTÜ Bilim ve Teknik Dergisi. 2013. 38-43 s.
57. Treaty Banning Nuclear Weapon Tests in the Atmosphere, in Outer Space and under Water. URL: <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2012/06/PTBT.pdf>
58. Tütüncü A. N. The Problem Of Prohibition On The Use Of Nuclear Weapons, Sosyal Bilimler Dergisi. 2004. 9-26 p.
59. Udum Ş. “Ortadoğu'da Kitle İmha Silahlarından Arındırılmış Bölge Üzerine”, Orta Doğu Analiz Dergisi, cilt 5 sayı 54. 2013. 45-53 s.
60. Uluslararası silahlı çatışmalar hukuku. URL: <http://www.ilsaederji.com/uluslararasi-silahli-catismalar-hukuku/>
61. Willem J.Von Genugten. International Institutional Reform,1st Edition, Tilburg, Netherlands. 2009. 29-65 p.
62. Yorulmaz M. Nükleer Güç Ve Güvenlik Bağlamında ABD ve İran, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi. 2012. 201-218.
63. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 01.07.1968 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text